

קובץ
באר התורה

(קכח)

פרשת כי תצא

קובץ באר התורה (קכח) פרשת כי תצא

יר"ל

ע"י מכון "יד יוסף"

לעילוי נשמת רבי יוסף מלכא בן עישה ע"ה

נשמח לקבל הערות והוספות ותגובות

ולהצטרפות לרשימת התפוצה

ניתן לשלוח ל:

as0583233587@gmail.com

פקס: 036770810

או לת"ד 5161749 בני ברק

קובץ באר התורה (קכח) פרשת כי תצא

תוכן הענינים:

- א. ברכה על טלית משום כבוד הציבור 5
- ב. האם צריך התרת נדרים למי שלא נהג להניח תפילין אחרי קריאת התורה בראש חודש והתחיל להניח תפילין במנחה בר"ח 6
- ג. לצאת לפני סוף הסליחות או לרוץ אחר כך לבית ספר 8
- ד. בדין עליית לוי שמחזיק אייפון 9
- ה. האם מרצה שמרגיש יובש בפה ושותה מים צריך לברך על זה - מכתב לגיליון מן הבאר מס' 11 12
- ו. תפילה בשבת בנוץ 14
- ז. חיוב נשים באמירת סליחות - לצאת לטיול במקום שאין מנין 17
- ח. לעשות מלאכה מוצאי שבת מכתב לספר ערכי חוקי חיים שבת קודש 22
- ט. האם יש דין קול באשה ערוה שקולה מכוסה במסכה 23
- ט. האם יש דיני קדימה בפירות שביעית 25
- תשובת הינוקא ממכסיקו הגאון רבי דניאל טוויל שליט"א בעמח"ס לב צדיק 26
- י. האם אריה הוא בריה שמפחדים ממנה 28
- יא. מכתב לחוקי חיים שבת קודש האבות לא שמרו על שבות כי הן הן המרכבה 30
- יב. ספרי רבי צדוק הכהן מלובלין - מכתב על ספר תולדות הכהן 32
- יג. מכתב למריח ניחוח פרשת שופטים 33
- יד. מכתבים על באר התורה קכז בענין שמיעת שירים וכו' 40
- הגאון רבי נסים יחיאל בן שמעון שליט"א בענין שמיעת שיר קודש מפי זמר חילוני 40
- הרה"ג יוסף דהן שליט"א בעמח"ס שו"ת יד בתשובה 40
- טו. בענין יעלה ויבוא בר"ח באכל בבין השמושת - הגאון רבי אהרן כהנא שליט"א 41

קובץ באר התורה (קכח) פרשת כי תצא

- טז. מכתב בענין ברכת הגומל שהיה פקקים בדרך מאת הגאון רבי אמיר ולר שליט"א 42.....
- יז. בענין דיין יהודי בערכות של גוים - הג"ר יקותיאל אוהב ציון שליט"א 45.....
- עוד בענין הנ"ל מחכם אחד שליט"א 45.....

	<p style="text-align: center;">יוצא לאור</p> <p style="text-align: center;">לעילוי נשמת זקנתי הרבנית הצדקנית</p> <p style="text-align: center;">מרת עליזה עישה בת לאוני ע"ה</p> <p style="text-align: center;">אשת חבר</p> <p style="text-align: center;">לזקני מרן הגר"א פורת טהרני שליט"א</p> <p style="text-align: center;">נלב"ע כ' שבט תש"פ</p> <p style="text-align: center;">לעילוי נשמת האשה הצדקנית אם זקני</p> <p style="text-align: center;">מרת עישא אליז בת איזה אביטבול ע"ה</p> <p style="text-align: center;">נלב"ע ד' תשרי תשפ"א</p> <p style="text-align: center;">ת.נ.צ.ב.ה</p>	
--	---	--

קובץ באר התורה (קכח) פרשת כי תצא

א. ברכה על טלית משום כבוד הציבור

בס"ד ב"ה. ר"ח אלול תשפ"א

נתעוררנו דיש להבין שהמשנ"ב (סי' יח סק"ה) הביא שהש"ץ שלובש הטלית אפילו ביום אין מברך עליו כיון שאין לובשו לשם מצוה רק מפני כבוד הציבור.

וא"כ מה איכפת לן בש"ץ הלובש טלית שלו בסליחות שכתב הט"ז שלא יעשה כן, והביאו המ"ב (סי' תקפ"א סק"ו), והא בלא"ה אין צריך לברך עליו אף אם היה מתפלל ביום כיון שלבשו לכבוד הציבור וצ"ע.

יישר כחכם

בנימין ראובן שלזינגר

בס"ד,

יום ג' ב' אלול תשפ"א

לכבוד ידידי ורעי הרה"ג בנימין ראובן שלזינגר שליט"א בעמח"ס מנחת בנימין וגיליון מן הבאר שלו וברכה,

במה ששאל עמש"כ במשנ"ב שאין לברך ביום על טלית שהוא משום כבוד הציבור, ומאי שנא מסליחות שלא יעשה כן, לענ"ד י"ל בפשיטות שמה שדיבר במשנ"ב על טלית של ציבור שלובש אף ביום מיירי בתפילת מנחה וכדו' שאז אין זה טלית שלו, וגם לא הולך ללבוש טלית שלו, אבל הכא הרי סו"ס אחרי סליחות יש תפילת שחרית ואז הולך ללבוש טלית שלו, והוא מברך עליו, וכיון שכן נכנסים כאן לספק ברכות ולכן כתב במשנ"ב שלא יעשה כן שלא יכנס לספק ברכות, ויל"ע עוד, ואשמח עוד לראות בזה מה כתבו לכת"ר שליט"א,

בברכת התורה הצב"י יוסף אביטבול,

מח"ס שערי יוסף ושא"ס

קובץ באר התורה (קכח) פרשת כי תצא

ב. האם צריך התרת נדרים למי שלא נהג להניח תפילין אחרי קריאת התורה בראש חודש והתחיל להניח תפילין במנחה בר"ח

בס"ד

א' אלול תשפ"א

לכבוד הרה"ג שלום פולק שליט"א

שלו' וברכה

במה ששאל בזה"ל: אני נוהג ללכת תפילין בבית כשאני לומד, עכשיו בר"ח הסתפקי האם מותר להניח תפילין כיון שתמיד לא הנחתי שנהגו לא להניח אחר מנחה, ואם מותר מפני שיש חולקים בכלל על הדין של להוריד תפילין בר"ח כמו שראיתי בט"ז אבל אני הקפדתי תמיד, שלא להניח תפילין לאחר מוסף האם צריך לעשות התרת נדרים שזה חומרא בכבוד ר"ח. ע"כ לשון שאלתו.

הנה בעיקר הדין לחלוץ התפילין כתב בשו"ע סימן כה סעיף יג ביום ר"ח חולצים אותם קודם תפילת מוסף, וכן כתב בשו"ע סימן תכג ס"ד, והעיר ברמ"א שדוקא במקום שאומרים במוסף קדושת כתר מיהו נוהגים לסלקם קודם מוסף בכל מקום יעו"ש, והנה בבית יוסף כתב שם הטעם שר"ח דומה לחג וממילא אם מניח תפילין הריהו מבזה את קדושת החג, וכן בפרי מגדים (משב"ז סימן כה סט"ז) כתב שציון החג הוא לכל הפחות בהזכרת מוספי היום, ומשו"ה מורידים התפילין קודם מוסף, וכן נקט שם בלבוש סעיף יג יעו"ש, אבל בשו"ת הרדב"ז (ח"ד סימן פ) שכיון התפילין קרואים כתר אין ראוי שימשמשו שני כתרים כאחד יעו"ש, ולפי"ז אחרי תפילת מוסף אין איסור להניח תפילין. וע"ע בשו"ת אבני דרך חלק טז סימן ה. לכבי הנחת תפילין בכותל בזמן אמירת כתר. שכתב לדון איזה טעם נפסק להלכה, וכתב שמדברי הפוסקים נראה שפוסקים את הטעם שכתב בב"י.

הנה בעיקר האי דינא שלא להניח תפילין לאחר תפילת מוסף בתפילת מנחה הביא בזה בילקוט יוסף שבת חלק ה בהערות סימן תכג סעיף ג' שברמ"ע מפאנו כתב בתשובה (סוף סימן קכ) שקדושת ראש חודש עולה ויורדת, לפיכך יחזרו תפילין למקומן במנחה, וכן אחר תפילת מוסף למי שרוצה

קובץ באר התורה (קכח) פרשת כי תצא

ללבשם כל היום. וכתב מרן החיד"א במחזיק ברכה (סימן כה אות יג), שכן נוהגים קדושי עליון ומהם מקובלים מופלגים המתנהגים על פי דברי רבינו האר"י בכל, שהיו נוהגים להניח תפילין בראש חודש במנחה. אולם מהר"ם פאפירש באור צדיקים כתב, שהמהרח"ו נהג שלא להניח תפילין כל היום עד שחרית של היום השני. ע"ש. ונראה דלכתחלה יש לחוש לדברי המהרח"ו, אשר על כן יש להניח תפילין דרבינו תם מיד אחר ההלל לפני קריאת התורה, בכדי שיחלצם קודם מוסף. וימצא לו שהות לומר עמהם קריאת שמע, לפחות ב' פרשיות. ומיהו השליח צבור שלא היה יכול להפסיק להניח תפילין דרבינו תם משום טורח צבור, נראה שיוכל להניח תפילין דרבינו תם אחר תפלת מוסף, וכד' מרן החיד"א במחזיק ברכה הנ"ל. וכן כתב הפרי מגדים, שאפשר להניח תפילין אחר מוסף, וכמבואר דין זה באורך בשו"ת יביע אומר חלק ג' (חלק אורח חיים סימן ה'). ועיין עוד בשו"ת זקן אהרן וואלקין חלק ב' (סימן ה'). ע"ש. עכ"ד,

והנה לענין הדין אם צריך לעשות התרת נדרים בדבר שאינו אלא מנהג שיש אונס, ידוע מש"כ בנודע ביהודה בדגול מרכבה והבאנו דבריו בכמה דוכתי, ובלאו הכי יש לומר שסומכים על התרת נדרים בערב ר"ה, ואולם יש מחמירים לעשות בכה"ג כן אני כותב בקיצור עתה.

וכששאלתי להגאון העצום רבי עמרם פריד שליט"א בזה"ל: יש נוהגים שלא להניח תפילין אחרי תפילת מוסף בר"ח, ויש לשאול מה הדין במי שנהג כן, ורוצה להפסיק לנהוג כן האם צריך התרת נדרים? כתב לי, שצריך התרת נדרים. עכ"ד.

בברכת התורה

הצב"י יוסף אביטבול

קובץ באר התורה (קכח) פרשת כי תצא

ג. לצאת לפני סוף הסליחות או לרוץ אחר כך לבית ספר

לכבוד הגאון רבי יוסף אביטבול שליט"א
אחדשה"ט הסתפקתי בענין הלכה למעשה לדבר שבכל יום בבית ספר שלי
אין סליחות רק תפילת שחרית ליד ביתי יש בית הכנסת ואני הולך בל"נ כל
יום להתפלל סליחות שם ואני הולך משם ישר לאוטובוס שלוקח אותי
לבית ספר השאלה היא מה עדיף שאני יגמור את הסליחות עם הצבור
ואולי אפילו אוכל לשמוע את הקדיש האחרון ולצאת מבית הכנסת רץ או
לא לרוץ ביציאה מבית הכנסת אבל לא לגמור את הסליחות בציבור.
המצפה לתשובה
יצחק פרץ

בס"ד

יום ה' ד' אלול תשפ"א

לכבוד מבקש ה' הבה"ח רבי יצחק פרץ שליט"א מקסיקו. אודות מה ששאל
בזה"ל: הסתפקתי בענין הלכה למעשה לדבר שבכל יום בבית ספר שלי אין
סליחות רק תפילת שחרית ליד ביתי יש בית הכנסת ואני הולך בל"נ כל יום
להתפלל סליחות שם ואני הולך משם ישר לאוטובוס שלוקח אותי לבית ספר
השאלה היא מה עדיף שאני יגמור את הסליחות עם הצבור ואולי אפילו
אוכל לשמוע את הקדיש האחרון ולצאת מבית הכנסת רץ או לא לרוץ
ביציאה מבית הכנסת אבל לא לגמור את הסליחות בציבור. ע"כ לשון
שאלתו.

ויש לברר בזה כמה דברים, (א). בחיוב להשאר עד סוף הסליחות שלכאורה
יש לדון האם יש בזה את האיסור של ועוזבי ה' יכלו ששייך גבי תפילה
וקריאת התורה, ולכאורה שייך גם לגבי סליחות ולא גרע מתפילה שהרי
בסליחות יש מצות עשה של תשובה לכאורה, (ב). בגדר האיסור לרוץ
מיציאה לבית הכנסת, שמצינו בפוסקים שאם רץ לדבר מצוה שמותר, והכא
נמי לא שנא שלכאורה הוי דבר מצוה, ושפיר דמי יכול לרוץ, וגם יגמור את
הסליחות בציבור, ואני לענ"ד כתבתי.

בברכת התורה, וברכת כתיבה וחתימה טובה הצב"י יוסף אביטבול מח"ס
שערי יוסף וש"ס

קובץ באר התורה (קכח) פרשת כי תצא

ד. בדין עליית לוי שמחזיק אייפון

לכבוד מוריני הרב שליט"א, רציתי לשאול שאלה בדיני קריא"ת, שהיה היום הלכה למעשה [והוא נוגע בביהכנ"ס שלי כמעט כל שני וחמישי].

מרן אדמו"ר מויזניץ שיתקן שמי שיש לו איפון ללא סינון דויזניץ לא יקבל עליה בביהמ"ד ויזניץ, כאן בעפולה יש לוי שעדיין יש לו איפון פרוץ, והשאלה הוא מה עושים כשאין לוי אחר, וכהן עלה, האם שהכהן יעלה פעמיים?

בגלל שלא רצו לבייש את הלוי מחזיק האיפון, לשאול אם יש לוי הלכו לחפש בחוץ לוי אחר, תוך כדי שקראו ללוי אחר [שלא מהמנין המתפללים] והוא כבר הגיע, נמצא שיש לוי אחר (שלא מחזיק איפון) שמתפלל בתוך הביהכנ"ס [אך היות וזהו לא שייך לקהילת ויזניץ לא ידעו שהוא לוי] ועכשו שתיים עומדים ליד הבימה, ולמעשה ללוי שבחוץ קראו לו, מאידך ללוי שבביהכנ"ס לא קראו אך מאידך הוא ממנין המתפללים, ואולי איכא גם ביושא, [ואם לא נותנים לו לוי האם צריך לתת לו הגבהה או גלילה כמו שנזכר כיו"ב בשו"ע לגבי נכנס כהן אחר שישראל עלה ועדיין לא התחיל ברכת התורה].

בברכה

אהרן כהנא - עפולה

בס"ד

א' דר"ח אלול תשפ"א

לכבוד ידידי הרה"ג אהרן כהנא שליט"א מח"ס יעננו ביום קראנו וש"א"ס עפולה, שלו' וברכה

במה ששאל בדין עלייה לתורה למי שמחזיק אייפון, לכאורה אם זה התקנה שפיר דמי, וגם אין זה נקרא ממש לביישו כי הרי אין זה אלא בשב ואל תעשה, ושוב כת"ר שליט"א שלח לן בזה מה שהשיב לו הגאון רבי אברהם צבי הכהן שליט"א א. אם הלוי שיש לו טלפון, הוא מבני הקהלה ואינו שומע להוראות, למה צריך להזהר שלא לביישו בזה שלא נותנים לו עלייה? זו בדיוק מטרת התקנה. אם הוא אינו מבני הקהלה, צריך לתת לו עלייה. ב.

קובץ באר התורה (קכח) פרשת כי תצא

אם כבר קראו ללוי מבחוץ - אף שלא היו חייבים, וודאי לא יתתנו עכשיו ללוי אחר, אף שעומד ליד הבימה. ג. אין צורך לפייס את הלוי השני, אבל אם יתנו לו הגבהה או גלילה, מה טוב.

ושוב שאלו בהאי לישנא: השאלה רק מה לעשות כשאין בכלל לוי אחר [אלא הלוי מחזיק האיפון] האם לקרוא לכהן פעמיים, או שמא בכה"ג חייבים לתת ללוי אל אף שיש לוי אחר.

והשיב לו בזה"ל: זו שאלה כללית לבתי הכנסת של ויז'ניץ, וצריכה פסק של בי"ד רבני ויז'ניץ, ולחילופין יש רב לקהלת ויז'ניץ בעפולה. עכ"ד.

ומ"מ בעיקר הדין האם מי שמחזיק איפון פסול לעדות ובקובץ האיפון בהלכה תשובות הראש"ל הגר"י יוסף שליט"א בסימן ג' נשאל האם מחזיק איפון כשר לעדות, והשיב שבהיות והדבר נפוץ לצערינו שהרבה מ אוד אנשים שה שומרי תורה ומצוות מחזיקים מכשירים אלה בטענות שזה לצורך עבודה ולתועלת לכן המחזיק מכשיר זה לכתחילה לא יקחו אותו לעד קידושין אם יודעים שמחזיק איפון ורואה סרטי תועבה וכדו' אבל בדיעבד שהיה עד קידושין אין לפוסלו ולבטל את הקידושין מחמת זה שאומר מותר הוא וחשיב כשוגג ולא כמזיד אם הוא שומר תורה ומצוות, והוסיף אך יש להסביר לו את האיסור בדבר להיכשל במראות אסורות ולשמוע ניבול פה שעוברים על לאו לא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם ויש מכשירים כשרים שיכולים לתת מענה לצרכי עבודה וכו' יעו"ש, וכיון שכן נראה שאין זה חמור כ"כ לפוסלו לעלייה לתורה, אלא א"כ בודאי יודעים, אבל לא בסתמא.

וגם יש לתלות כל דין זה בעליית מחללי שבת בפרהסיא לתורה, ובדין חילונים תינוקות שנשבו, שהנה בשו"ת חכם צבי (סימן לח) כתב, שלא לעלות לתורה מחללי שבת, וכתב ואיך יתכן שיעלה לקרות בתורה בצבור והלא אין לך חילול השם וכיבוי מאור הדת גדול מזה וכו' יעו"ש, ואמנם בנו בשו"ת שאילת יעב"ץ (ח"א סימן עט) כתב להביא דברי אביו החכם צבי וכתב לדינא דמעיקר הדין רשע מותר לעלות לתורה והוא יותר קילא והוא ק"ו ממה שאשה וקטן יכולים לעלות ומסיים בתשובה שלמגדר מילתא בי"ד יכולים להחליט יעו"ש, והכא נמי נראה לדידן שאם כ"ק האדמו"ר מויזניץ שליט"א עשה גדר למגדר מילתא שלא יעלה לתורה אז לא יעלה לתורה.

קובץ באר התורה (קכח) פרשת כי תצא

ויש גם ללמוד דין זה מדין החזרת האייפון בהלכה, שכתבנו להביא בזה במק"א מח' פוסקים גדולה, וי"א שאי"ז נחשב לחפצא דאיסורא כיון שיכול להשתמש בזה לדברים אסורים, וכיון שכן נראה שא"א לפוסלו לעדות, אבל בלא"ה הרבה פוסקים חולקים ע"ז, וגם מה הכא הרי אנן יודעים שהמכשיר הטמא שלו לא מסונן והוא חוטא שם בכל מיני מקומות תועבה, ממילא אין לעלותו לתורה, והכא קל טפי שאינו אלא שב ואל תעשה. ולכן נראה שאם יודעים כן על אם אין חילוק אם הוא מאותו קהילה דסו"ס התקנה של כ"ק האדמו"ר מויזניץ שליט"א הוא על הבית מדרש כן נראה לכאורה, שאין לעלותו. אף שהכהן מחמת זה יעלה פעמיים.

בברכת התורה

הצב"י יוסף אביטבול

מח"ס שערי יוסף ושא"ס

והגר"י אוהב ציון שליט"א אב"ד טובה ראייתה כתב לי בכ"ז עתה בזה"ל: כיון שהננו בתוך השלושים לפטירתו של הגאב"ד דילן גאון עזינו רב אד"א זצ"ל אזכיר תקנתו שאמר שלא להעלות בבית מדרשו חזן שיש לו אייפון פתוח לגיהנם, וכן אמר שלא להעלותו לתורה.

ומרן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א אמר לרב אחאי הג"ר יצחק אוהב ציון שליט"א שאם אחד מן העדים היה בעל אייפון יש לעשות קידושין חדשים. וכמדומה שכן היתה דעת הגר"ש וואזנר זצ"ל, וכידוע עובדא דהוה עמו, שהוריד ברבים עד שהיה לו אייפון, ולא חש לבזיון. והטעם לזה כי בזיונא דשכינתא חשוב טפי. ואין חולקין כבוד לרב וכ"ש לאינשי דמורין היתרא בעבירות חמורות, במקום שיש חילול ה'.

ובפרט שהוא בא בגבול הקדש, אתרא דנהוג לעשות סייג לתורה ולקדושה, וכבר אמרו חז"ל "אזלת בקרתא הלך בנימוסא", ועליו לחוש למנהג קדושים, ולא לגבאים לחוש לתקנת הפושעים.

וכמובן שיש לעשות הכל בדרך חכמה, ללא מכשול מיותר. והרבה יש להרחיב בזה, ואין הזמן מסכים. בכל הכבוד יקותיאל דטבריה

עכ"ד.

קובץ באר התורה (קכח) פרשת כי תצא

ה. האם מרצה שמרגיש יובש בפה ושותה מים צריך לברך על זה -

מכתב לגיליון מן הבאר מס' 11

בס"ד

אור לד' אלול תשפ"א

לכבוד ידידי מבחירי האברכים בביתר עילית הגאון רבי בנימין ראובן שלזינגר שליט"א בעמח"ס מנחת בנימין

קבלתי הגיליון מן הבאר מס' 11 לחודש אלול,

א). במש"כ בדין נתינה לכהן ו' סלעים האם יש בזה בל תוסיף, כת"ר שליט"א שכח לציין מה שהשבתי בזה לכת"ר שליט"א והודפסו הדברים בספר באר יוסף ובנימין.

ב). במש"כ לדון בשותה מים לצמאו האם נכלל שותה מים לצמאו באמצע שיעור, וכת"ר שליט"א הביא בזה מה שכתב בשו"ת שבט הקהתי ח"א סימן צו אות ו' שכתב בזה שמי ששותה מים משום שהפה שלו יבש אבל אינו צמא לא יברך ע"ז ואע"ג דהפה נהנה לא מברך דקימ"ל בשו"ע סימן ר"י ס"ב שאם מגמע ופולט אפילו יותר מרביעית א"צ לברך, הרי אף שהחייך נהנה אינו כלום כיון שהגרון לא נהנה אין מברך, וכתב שם שרבים טועים וחושבים שאם הפה יבש הוא לשותה הפה אינו בגדר צמא ונשאר בצ"ע למעשה, והביא שם תשובת הגאון רבי אברהם צבי הכהן שליט"א שיושב בפה הוא צמאון כמבואר באיכה פרק ד' פסוק ד' דבש לשון יונק אל חכו בצמא, ושאלו שוב מה הדין בשביל להרטיב את מיטרי הקול, והשיבו אם הוא מרגיש יובש בגרון כן אבל אם הוא בעל תפילה שרוצה רק לטפל במיתרי הקול לא, והביא בזה עוד מש"כ בזה הגאון בעל השערי ברכה.

ואמנם במקום שאמרו להאריך אינו רשאי לקצר, שהנה הו"ד הגר"י נויברט זצ"ל בעל השמירת כהלכתה בספר נשמת אברהם (סימן רד סק"א אות א) שחייב לברך כי סו"ס החייך נהנה, וכן הו"ד הגר"ק שליט"א בס' אסיפת יצחק, שמסתמא צריך לברך, ושכן השיב לו הגר"א נבנצל שליט"א שאולי גם זה סוג של צמא.

קובץ באר התורה (קכח) פרשת כי תצא

ואמנם הו"ד מרן הגריש"א זצוק"ל בספר נשמת אברהם (שם) שמרצה שמרגיש יובש בפה בזמן הרצאתו ושותה קצת מים להרטיב את הפה שאין לברך כמו שותה מים אחרי תרופה שאינו מברך יעו"ש, וכן כתב באסיפת יצחק (ט"ו כסלו תשע"ח ענף ג) שאין לברך שהרי הוא רק יובש הפה, אבל רק צריך ביררו אמיתי שהיובש לא הגיע מחמת צמאון, וע"ע בזה בספר כוס של אליהו סימן כו סוף אות ה', יעו"ש, וע"ע בפסקי תשובות סימן רז בהערה סד במש"כ בזה, וע"ע במש"כ בזה באריכות בגיליון וישמע משה פרשת אחו"ק תשע"ח עמ' ג'. שהביא תשובת הגר"ק והגר"י זיבלרשטין שליט"א והגר"ש בעדני שליט"א שאין צריך לברך, יעו"ש עוד. וכדעת מרן הגריש"א כן פסק הגאון רבי אופיר מלכא שליט"א בספר הליכות ברכות עמ' פא, שאינו מברך, וכן כתב לדינא בספר אוצר הברכות עמ' צב סעיף נח.

בברכת התורה

הצב"י יוסף אביטבול

מח"ס שערי יוסף ושא"ס

קובץ באר התורה (קכח) פרשת כי תצא

ו. תפילה בשבת בנץ

שאלה: חלק מעונג שבת הוא שינה בשבת, עכ"פ למי שלומד כל השבוע כמבואר ברמ"א. אני נוהג להתפלל בשבת בנץ אע"פ שיש ממש כמה שעות לישון לפעמים שלש שעות ולפעמים פחות ולפעמים יותר, יש לי מזה עונג שבת גדול שהשבת לא מתבזבזת סתם, וכן אחה"צ הרבה פעמים יש בלגן גדול בבית ואני ג"כ לא הולך לישון. אבל ראיתי דברי היעב"ץ בסידורו בתקיפות ע"ז שבשבת צריך לנוח ולא לקום מוקדם וכו' וכו'. לכן שאלתי הוא מה צריך לעשות ע"פ הלכה האם לקום בשבת ולנצל את השבת כהוגן בתורה, או לא לקום בנץ ולהעביר את השבת בשינה ותענוגים.

תשובה:

בס"ד

יום ב' ח' אלול תשפ"א

לכבוד הרה"ג שלום פולק שליט"א

שלו' וברכה

אודות שאלתו, הנה כתב הרמ"א בסימן רפ"א סעיף א' כתב וז"ל: נוהגין שבשבת מאחרין יותר לבוא לבית הכנסת מבחול עכ"ד, ומקור דבריו הוא ממש"כ במהרי"ל (הלכות שבת אות לז) שכתב דכל שבת משכימין אתם לבית הכנסת יותר מבחול וביום השבת אני מאריך בשינת שחרית, ואמר שכך קבלה בידו מרבו מה"ר יצחק נורהויזן אשר הוא הראה לו סמך לזה מעבודת הכהנים דביום השבת לא היו משכימין להקריב תמיד השחר כבאשר הימים כדי שלא לבטל שינת שחרית שהוא עונג שבת עכ"ד, וכן הו"ד בב"ח סוף סק"ב, ובמג"א שם, ובא"ר סק"א ובשו"ע הרב שם ובערוך השולחן שם, ובקצות השולחן סימן פג ס"א, ומ"מ כתב במשנ"ב שם סק"א, ומ"מ צריכין ליזהר שלא לעבור זמן ק"ש וברש"י [מגילה כ"ג] משמע שגם בשבת מצוה למהר לקרוא ק"ש כותיקין עכ"ד, וכיון שכן לכאורה הרי לן להדיא שיש לקום ולהתפלל בנץ, ואפשר שאי"ז סתירה דהכוונה ברמ"א שלא לקום בשבת הרבה לפני הנץ, כמו שמנהג הספרדים בירושלים ועוד בחורף לקום בשלוש לפנות בוקר בכל שבת ולומר בקשות להשי"ת, [וכבר הזכיר מנהג זה בשו"ת יביע אומר וכתב לדון האם יכולים לשתות תה ואכמ"ל] וכן נראה

קובץ באר התורה (קכח) פרשת כי תצא

ממש"כ בשו"ת הרידב"ז (ח"ב סימן ריד) כתב, ואע"פ שהראתי פנים לטעם המנהג לקיים דברי הראשונים לא תחשוב שאני סובר שמנהג יפה הוא אלא מנהג בלתי הגון אלא ישכים לתפילה בשבת כמו בשאר ימים וזריזין מקדימין למצוות, ע"ש, וכן הרב בית מנוחה (דף קז) העיר מהא דלא חילק מרן בסימן א' שכתב יתגבר כארי וכו' בין שבת לחול ע"ש, וכיון שכן הכי נראה שיש לקום מוקדם לתפילת הנץ גם בשבת קודש.

ומש"כ כת"ר שליט"א להביא ממש"כ בסידור יעב"ץ אין לפני הספר הנ"ל עתה, לעיין בו, אבל נראה שאף שכתב שאין לקום מוקדם, מ"מ כתב בזה הגרח"פ שיינברג זצוק"ל והו"ד בחידושי בתרא שיכול ללכת לישון מוקדם ושפיר מקיים בזה מצות עונג שבת, אלא שבכה"ג כתב כת"ר שליט"א שהוא הולך לישון מאוחר ויוצא שבשבת קודש בקושי יושן כשלש שעות בלילה, אבל מ"מ הרי סו"ס יכול לקיים עונג שבת בשינה אחרי התפילה והלימוד, וכמו שכתב בכף החיים (שם סק"ו) כתב בשם שער הכוונות (דרוש קידוש ליל שבת דרוש ר') שאף מי שאינו רגיל לישון בימי החול יש לו לישון ביום השבת וז"ל: השינה בלילה היא טובה ומוכו'חת והשינה בימי החול טובה אל הרשעים ורעה אל הצדיקים זולתי אם יהיה צדיק גמור שבדורו וכו', אבל השינה ביום השבת היא טובה אל הצדיקים כי אין דבר רע שולט ביום השבת וכו' ולכן נכון הדבר לישן ביום שבת אחר אכילה ע"ש, ומוכח מדבריו שיש לישן בלילה. והנה בשער הכוונות שם איתא: כל היה נוהג מורי ז"ל לישן ביום שבת אחר האכילה שיעור ב' וג' שעות כי אדרבא זהו מכלל עונג שבת, וכתב הרב החיד"א במחזיק ברכה (שם סק"ב) שרבים מקיימים דברי רבינו האריז"ל בזה ומה טוב שיקימו את כל דבריו, כי קדש הם ע"ש. והנה ידוע הר"ת שבת ששינה בשבת תענוג, אולם יש שכתבו שהרי שינה בשבת תענוג עולה בגימטריא תלמיד חכם לומר שרק תלמיד חכם רשאי לזה, וכמו שמוכח מדברי מרן החיד"א. מ"מ משמע מדברי הפוסקים דשינה זו היא מלבד שנת הלילה, והיינו שהתלמידי חכמים משלימים שנתם במשך השבוע אבל משמע שהם ישנים גם בלילה. אבל מ"מ סו"ס הרי כת"ר שליט"א ישן בלילה, וראה בספרי "שערי יוסף אורחות הישיבה" סימן נא שהארכתי לדון בדין עשיית משמר בליל שבת ושם הבאנו בזה מה שנחלקו הפוסקים ויש הרבה פוסקים דס"ל דאין איסור ללמוד בליל שבת אף שלא ישן כלל כיון שזה עונג שבת וכ"ש הכא שישן בלילה, ואח"כ ינוח עוד, ועושה כן כדי להספיק ללמוד בשבת קודש כאשר נודע גודל המעלה בלימוד בשב"ק, וגם

קובץ באר התורה (קכח) פרשת כי תצא

מה שבשב"ק יש ריפיון בלימוד התורה, והמתחזק בלימוד התורה בשב"ק נוטל שכר כולם וכו'.

וגם מה י"ל מחמת שמתפלל תפילה בנץ החמה, כמבואר בגמ' בברכות דף ט' שאינו ניזק כל היום כולו, ובפרט ששיטת הרמב"ם והשו"ע שקריאת שמע ותפילה הוא לכתחילה בזמן נץ החמה, וכמו שכתב ברמב"ם בפרק א' מהל' קריאת שמע הלכה יא ואי זה הוא זמנה ביום מצותה שיתחיל לקרות קודם נץ החמה וכו' ואם איחר וקרא קריאת שמע אחר שתעלה השמש יצא ידי חובתו, וכן בשו"ע סימן נח סעיף א' כתב ומצוה מן המובחר לקרותה כוותיקין שהיו מכוונים לקרותה מעט קודם נץ החמה כדי שיסיים קריאת שמע וברכותיה עם הנץ החמה, ומי שיוכל לכוין לעשות כן שכרו מרובה מאוד, וכן ממש"כ בשו"ע בסימן פט ס"א זמן תפלת השחר מצותה שיתחיל עם הנץ החמה כדכתיב יראוך עם שמש, וכן כתב בספר יראו עינינו בהקדמה הגה"צ רבי שריה דבילצקי זיע"א והביא שכן דעת הגר"א בשנות אליהו בברכות שיוצאים בקרי"ש לאחר מכן רק בדיעבד, ומש"כ שכן הוא דעת השו"ע כן הארכת בקונ' שיח יוסף במק"א באריכות והבאתי שכן אמר לי זקני הגה"צ רבי אליהו פורת טהרני שליט"א בעמח"ס אלופינו מסובלים שכן יש לדייק ברמב"ם ובשו"ע לגבי תפילה וקר"ש שלאחר מכן הוא רק בדיעבד, וכיון שכן בודאי שיש להתפלל בנץ גם בשב"ק, וכ"ש למי שנוהג כן כל יום שבודאי לפי רוב שיטות הפוסקים יכול להתפלל גם ביחידות בנץ (ראה מה שהארכתי בזה בגם אני אודך מתשובתי חלק א' סימן ה', ובספר יראו עינינו בהקדמה בהערה שם) וכ"ש מחמת המעלות שיש בתפילה בנץ וגודל ההפסד בזה כמו שהאריך בזה בספר יראו עינינו בהקדמה יעו"ש, וקשה עלי לכפול הדברים, ועוד חזון ליוסף.

בברכת התורה

הצב"י יוסף אביטבול

מח"ס שערי יוסף ושא"ס

קובץ באר התורה (קכח) פרשת כי תצא

ז. חיוב נשים באמירת סליחות – לצאת לטיול במקום שאין מנין

בס"ד

יום א' ז' אלול תשפ"א

לכבוד הגאון רבי יצחק מאזוז שליט"א בעמח"ס שו"ת חקרי הלכה וש"א"ס,

שלו' וברכה

ראיתי הגליון פסקי הלכות מס' יב במש"כ לדון בחיוב נשים באמירת סליחות, שאין חייבות לומר סליחות, ומ"מ מצוה לנשים לומר סליחות, וכת"ר הרחיב לגבי תפילה שחייבות בתפילה אחת, ומ"מ לגבי הסליחות אין חיוב לנשים לומר סליחות, ומ"מ בודאי שאף לנשים יש מצוה באמירת הסליחות עכ"ד, ויש להוסיף בעיקר הדברים בזה ממש"כ ידידי הגרנ"י בן שמעון שליט"א בעמח"ס מעשה נסים וש"א"ס בגליון שמועות מס' 226 שאנו רואים בחודש אלול שהנשים באות לבית הכנסת יום אחרי יום ואומרות את הסליחות יחד עם הציבור, ולכאורה בהשקפה ראשונה נראה לתמוה שהרי הרבה מהנשים לא מקפידות להתפלל או שמתפללות תפילת אחת ביום למרות שיש להן חובה להתפלל בכל יום ואילו אמירת סליחות אינו חובה כלל ועיקר ואינו אלא מנהג קדום מתקופת הגאונים ודוקא בכך מקפידות הרי שתופסים את הטפל ומניחים את העיקר, אבל כתב שם שלאחר מחשבה נראה שיש עדיפות מסימת לומר סליחות על פני תפילת שחרית או מנחה שכן תפילה אינו אלא מצוה דרבנן משא"כ אמירת סליחות אם אשה באה לבית הכנסת ומתכוונת באמת לשוב בתשובה הרי שקיימה מצות עשה של תשובה ויעו"ש עוד במה שכתב לגבי אמירת סליחות לבחורי ישיבה ואברכים, וע"ע בזה במה שנתבאר בספרי שערי יוסף אורחות הישיבה, ומ"מ לפי"ז לכאורה שיש מצוה על הנשים לומר סליחות משום חיוב תשובה, ואמנם לא כל יום, ועכ"פ כמו בחורי ישיבות שכתב הגרע"י זיע"א בכמה דוכתי ובשו"ת יחו"ד שמ"מ יאמרו בשני וחמישי.

במש"כ לדון שם בתגובות על גליון י"א האם מותר ללכת לטיול במקום שאין מנין והביא בזה מש"כ בשו"ת דבר יהשוע ח"ב סימן קלב אות ב' שיש להקל, הנה בכל עיקר דין זה הנני מצרף מש"כ בגם אני אודך מתשובתי חלק א' סימן ה' אות ז' מי שנוסע למקום שלא יהיה לו מנין יש שרצו להתיר

קובץ באר התורה (קכח) פרשת כי תצא

לנסוע למקום שלא יהיה לו מנין כגון שהולך לאיזה צורך, וע' בשו"ת ציץ אליעזר חלק כ"ב סימן ה' הביא עצה שבמקום זה של תפילה בציבור ישתדל בימים אלה שיתפלל תפילת שחרית בותיקין כי מצינו שלהתפלל בותיקין אפילו ביחידות שקול יותר מלהתפלל אח"כ ע"ש, וע"ע במש"כ בזה בחלק י"ח סימן יח אות ד' ע"ש.

אולם ראה בס' הליכות שלמה (תפילה פרק ה' סעיף ד') שאין ראוי לנסוע ביודעין למקום שאין שם עשרה מתפללים אלא אם כן נוסע לצרכי בריאות פרנסה או מצוה כדי שלא יתבטל מתפילה בציבור ע"ש, וא"כ מוכח דאין בזה איסור כ"כ, וכע"ז כתב בשו"ת תשובות והנהגות (חלק ב' סימן סג) שכתב שאם נוסע כמה שבועות לחופש לבלות ואין מנין אם מותר, וכתב שם שאף שתפילה בציבור אינה חיוה גמור וכמו שמבואר בגמ' בברכות דף ז' ע"ב שפטר עצמו רב נחמן מתפילה בציבור שטירחה רבה היא לו שלא מצינו כן בשאר מצוות, מ"מ הרי ע"י מצות תפילה זוכה להרבה מצוות ויכול לעשות חופשו במקום שימשיך להתפלל בציבור, וכתב שם רק בחולה או שזקוק למנוחה מותר לו לבטל את התפילה וכמו שסמכו ע"ז הרבה צדיקים אבל אל כל הרוצה ליטול יבוא ויטול ע"ש, וא"כ משמע דכ"ז לכמה שבועות אבל לכמה ימים כגון שהוא איש ציבור ורוצה שלא יפריעו לו שפיר דמי, ומ"מ גם מדבריו משמע דאינו חיוב גמור כ"כ, [וזה כעין מה שהתירו הפוסקים לענין נסיעה לחו"ל מחמת כן, וע"ע בספר מנחת שמואל ח"ג, ובשו"ת אבני דרך חט"ו מה שליקט בזה].

אולם בשו"ת שבט הלוי (חלק ו' סימן כא אות ג') כתב שנראה להחמיר בזה, ועיקר השאלה דיש שטענו כי החיוב של תפילה בציבור הוא דוקא כשיש במקומו מנין אבל ליסע למקום שאין מנין שאין איסור והביאו כמה צדיקים שעשו כן, וכתב שם שבעיקר הדבר פשוט בעיניו שאם נוסעים רק לתענוג בעלמא דאיסור קעבדי בין בעשה בין בלא תעשה אסור להכניס עצמו למצב שאח"כ תדחה האיסור או שיפטור ממצוה דהרי סו"ס גורם לבטל קדושת ה' בעשרה קדיש קדושה וברכו ועניית האמנים ועוד ולבטל זה שלא לצורך פשיטא שהוא אסור, והגם אי נימא שמי שגר במקום שאין מנין מצורך פרנסתו או כהאי גונא לא קעביד איסורא אבל להכניס את עצמו לזה אסור ע"ש, והיינו דאסור לאדם להכניס את עצמו למצב של אונס, [וכתב שם שמה שציין השואל שהצדיקים היו יוצאים לנופש אולי היה להם איזה טעם הגון

קובץ באר התורה (קכח) פרשת כי תצא

על פי הלכה או לרפואה וכה"ג ואם הוא באמת שלא לצורך כלל מצדיקים כאלה לא שמענו].

ובאמת דבהאי נידון מצינו נרחב בזה בדברי הפוסקים, דהנה איתא בגמ' בקידושין דף לז ע"א יכול יעצים עיניו קמיה זמן חיובא תלמוד לומר ויראת מאלקין, ופירש"י שם בד"ה ת"ל ויראת, בזה"ל: יש לך לירא מן היוצא היודע מחשבותיך שאתה מבקש תחבולות להפטר ממצותיו עכ"ל, הרי דאסור להשמט מן המצוות ולדאוג לקיומם, וכן פסק בביאור הלכה (סימן קכח סעיף ד' בד"ה אינם) לענין כהנים שאינם רוצים לעלות לדוכן לברך את ישראל ולא מפני חולשא וכדו' וכתב שם שעליהם נאמר ויראת מאלקין ובשעת עידנא דריתחא בעולם אפשר להעניש ע"כ כמו בציצית שנענשים ע"ז כדאיתא במנחות דף מא ע"א ע"ש.

וכן כתב בחידושי משנה בקידושין שם לבעל המשנה הלכות שכתב שמזה מוכח דאסור לעשות תחבולות כדי להפטר ממצות, והוכיח כן מהא דמבואר בגמ' בב"ב דף צא ע"א שאין יוצאין מאר"י לחו"ל ושם פירש הרשב"ם משום דמפקיע את עצמו ממצות ע"ש, ומוכח דאיכא איסור בהא, אולם כתב בנשמת אדם (כלל סח אות ג') שכתב שמצוה אינה חלה על האדם עד שתגיע זמנה הראוי לקיימה, וא"צ להשתדל מקודם לקיימה ע"ש, [וכה"ג ראה בספר אוהל חיי קידושין שם, שהובא בשם הגאון רבי ראובן גרזובסקי שלא מצינו שהשתמט ממצות הוי כעבור על עשה ע"ש].

אלא כבר דתמה עליה במועדים וזמנים (ח"א סימן ג') וכתב שכל אחד מישראל מושבע ועומד מהר סיני דגם קודם זמן המצוה מחויב להשתדל לקיימה בזמנה ומחויב מה"ת לעקור דירתו לעיר אחרת כדי לקיים את המצות ודלא כנשמת אדם ע"ש, ¹ אולם נעלם מדבריו כבר מש"כ בנ"ד בשו"ת יד אליהו מלובלין (סו"ס ו' בד"ה אבל נלע"ד) שכתב שמעשים שבכל יום שהולכים אפילו לטייל כמה פרסאות ומבטל מלהתפלל במנין כל ימי משך עיכוב בדרך בהכרח ואין פוצה בזה לאסור, והיינו משום שהולך

¹. ובמח' זו יש לתלות את מח' הפוסקים מה הדין היכא שהולך לישון ויודע שלא בטוח שיקום בבוקר לזמן קר"ש ותפילה דמצינו שנחלקו בזה הגריש"א ועוד, ויש להאריך בזה בפנ"ע.

קובץ באר התורה (קכח) פרשת כי תצא

ונוסע בשעת היתר ואין עליו שום חיוב אז, ואח"כ ממילא בא הפטור ואינו עושה שום עבירה אז רק מניעת המצוה עכ"ד, ומוכח כנשמת אדם ולא כמ"ש במועדים וזמנים, ובשבט הלוי ועוד לענין תפילה בציבור.

וכן כתב גם בשו"ת משנה הלכות (ח"ג סימן לז) שמותר ללכת למקו"א אף שיתבטל אח"כ מתפילה בציבור, וכתב עוד שמי שאין במקומו שופר לא ציוותה תורה שילך שבועיים קודם ר"ה למקום שיש שם שופר במדינה אחרת, וכן לענין אתרוג דלא נצטוינו לעקור את דירתנו למקום שיש שם אתרוג וכדומה ואין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו ולא ניתנה תורה למלאכי השרת עכ"ד.

וכן כתב בשו"ת תורת חסד מלובלין (אה"ע ח"ב סימן מב אות לו) דליכא איסור על אדם שלא יעשה דבר שמחמת זה יהיה אח"כ אנוס ומוכרח לעבור על מ"ע או ל"ת וכו' עכ"ל, וכה"ג כתב בשו"ת אחיעזר (אה"ע סימן כג) דאין אנו אוסרים לעשות מעשה עכשיו אע"פ שנצטרך להתיר אח"כ משום אונס ע"ש, ומ"מ לענ"ד נראה לחלק דתלוי אם הוא אונס קרוב או אונס רחוק. והנה ראיתי דיש שכן כתב ברש"י בפסחים דף סט בד"ה ענוש כרת, דקודם שש שעות בערב פסח לא רמיא חיוב עשיית הפסח על טמא שהיה בדרך רחוקה עכ"ד. וכ"כ הב"ח באו"ח (סי' תקפ"ו) דקודם ר"ה עדיין לא חל עליו חיוב תקיעה, דרק בר"ה עצמו הגיע זמן החיוב. והביא ראיה לזה מדברי רש"י הנ"ל ומהא דאיתא בפסחים דף פ' ע"א היו ישראל מחצה טהורין ומחצה טמאין, משלחין אחד מהן לדרך רחוקה ועביד פסח שני ולא מיחייב כרת מאחר שבשעה ששולחין אותו לא מיחייב בפסח ולא רמיא מצוה עליה ויעו"ש. וכן הביא בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"ג סי' צ' ד"ה אך בסו"ד) שהביא מפסחים הנ"ל שחיוב לתקן עצמו לשחיטת הפסח הוא רק משש שעות ולמעלה שכבר רמי חיובא דפסח עליה, ומטעם זה אפשר דליכא חיוב ממש עליה להכין להתענות קודם יוה"כ שעדיין לא רמי חיובא עליה עכ"ל. ועוד כתב באג"מ (או"ח ח"א סי' קכ"ז ד"ה ומה שכתב) דמותר מה"ת לעשות בחול כל דבר הצריך לו אף שיגרום שאח"כ יהיה סכנה מזה בשבת אם לא יעשה אז מלאכה, ורק מדרבנן אסור אם ידוע בודאי שיצטרך לחלל שבת (וכגון בספינה לדעת הריב"ל שהביא המג"א בסי' רמ"ח סקי"ד) דהוה כמתנה לחלל שבת עכ"ד.

וכ"כ בס' קובץ הערות (סי' כ"ג אות א') דרק מדרבנן אסור בספינה, וכן הוכיח בס' לקח טוב (כלל ו' אות ג') משיטת הבעה"מ בספינה דאין חיוב

קובץ באר התורה (קכח) פרשת כי תצא

המצוה לפני הזמן ורק בג' ימים קודם השבת דוקא הוי החיוב משום דג' ימים הנ"ל שייכי טפי לשבת, ויעו"ש מ"ש מ"ש בזה, ומוכח דקודם זמן חיובו כן יש קצת חיוב דהרי חזינן דאיכא חיוב ג' ימים קודם שבת, והרי סו"ס בגמ' בגיטין מוכח דיום רביעי מתחיל הארת השבת, ומ"מ מוכח דקודם זמן החיוב יש להזהר, אבל יש חילוק בין שמכניס את עצמו לאונס או לפני זה או לא, אלא שבטורי אבן (ר"ה ט"ז:) דמותר לעשות דבר קודם זמן החיוב אע"ג שעל ידו יתבטל אח"כ מהמצוה כיון שעדיין לא חל עליו חובת המצוה עד שתגיע זמנה, חוץ ממקום שגילתה תורה קרא וכמו ברגל שלא יטמא עצמו קודם הרגל אע"ג דאכתי לא חל עליו חובת הרגל ויעו"ש. ומ"מ מוכח סו"ס דהחובה היא עד שתגיע זמנה וקשה מספינה, ובע"כ צ"ל דהתם הוא מדין אחר ועיין. וע"ע בכ"ז בספר בית מתתיהו ח"א סימן ט"ו שהאריך בכל דין איסור להכניס לעצמו לאונס וע"ש עוד אלפי מראי מקומות בענין זה, ומש"כ לדון לענין ספינה, ואכמ"ל בזה לעת עתה. ויעו"ש עוד בכל דין חיוב תפילה בציבור.

בברכת התורה

הצב"י יוסף אביטבול

מח"ס שערי יוסף ושא"ס

קובץ באר התורה (קכח) פרשת כי תצא

ח. לעשות מלאכה מוצאי שבת מכתב לספר ערכי חוקי חיים שבת קודש

בס"ד

יום ב' ח' אלול תשפ"א

לכבוד הגאון רבי גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א בעמח"ס גם אני אודך ופרדס יוסף החדש על המועדים וש"א"ס.

שלו' וברכה

קבלתי הספר ערכי חוקי חיים שבת קודש שי"ל מחדש בהאי שתא לע"נ של כ"ק האדמו"ר משומרי אמונים בעל החוקי חיים זיע"א ע"י אביו של כת"ר הגה"צ רבי אלחנן דוד רבינוביץ שליט"א במו של המעדני השולחן זיע"א, ושם באות כה הובא, שבכל ששת ימי המעשה יש ענין של יום ולילה לא ישבותו (בראשית ח כב) גם לבני ישראל וגם לרבות התלמידי חכמים אשר תורתן אמונתן שמלאכתם נעשית ע"י אחרים כמבואר בברכות דף לה ע"ב כיון שתלמידי חכמים הם בחינת שבת גם בימי החול כדאיתא בתיקוני זוהר כא דף מו ע"א עכ"ז צריכים לעשות מלאכה קלה בימות החול לצורך תיקון הל"ט מלאכות לתקן ל"ט קללות שנתקללו בחטא אדם הבראשון כמבואר בזוה"ק פרשת פנחס דף רמג ע"ב, ועוד כתב שם באות כ"ו ששמע מפי אביו זיע"א שאמר לו מורו ורבו הגה"ק מבלאזוב זיע"א בעל צבי לצדיק שבכל מוצאי שבת ישתדל לעשות איזה מלאכה כל שהוא כגון הדלקת הנר וכדומה, ובע"כ שהוא כמו שביאר שהוא תיקון ל"ט מלאכות בפועל, עתכ"ד.

והנה בעיקר הדין שיש לעשות מלאכה במוצאי שבת קודש היה נראה לומר הטעם בזה, להורות שהוא עתה מוצאי שבת קודש, ואמנם זה לכאורה עושים כבר בהבדלה שמדליקים את האש במוצ"ש, ויל"ע עוד בכ"ז אם הוא לדינא. אבל נראה שיוצאים בכ"ז ע"י קיפול הטלית במוצאי שבת, וכמו שכתבו בפוסקים להתעסק מיד במוצאי שבת בדבר מצוה, וממילא יוצא דגם עושה מלאכה וגם דבר מצוה.

בברכת התורה

הצב"י יוסף אביטבול

מח"ס שערי יוסף וש"א"ס

קובץ באר התורה (קכח) פרשת כי תצא

ט. האם יש דין קול באשה ערוה שקולה מכוסה במסכה

בס"ד

יום א' ז' אלול תשפ"א

לכבוד הגה"צ רבי גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א בעמח"ס גם אני אודך ופרדס יוסף החדש על המועדים וש"א"ס,

במה ששאל בזה"ל: התפללתי כעת בבית כנסת שאחד אמר קדיש עם מסיכה על הפנים [בגלל הקורונה], וממש לא זיהיתי קולו הרגיל כל פעם, ועלה בדעתי שאלה חדשה האם יש "קול באשה ערוה" גם כששומע האשה כשיש לה מסיכה על הפה. ע"כ לשונו.

ולכאורה יש לומר דסו"ס אין כאן את הדין של קול באשה ערוה, אבל י"ל דאם יודע שזה אשה ממילא סו"ס הרי יש כאן לכאורה קול באשה ערוה.

ועוד שהפוסקים מחמירים אפילו באינה מכירה ואמנם בשו"ת שבט הלוי ח"ה סימן קצז אות ג' כתב בשם שו"ת בית שערים להקל באינה מכירה ומ"מ העיר עליו שאין להקל בזה ואינו דומה לבגדי צבעונים, וכן החמירו לדינא בשו"ת חלקת יעקב או"ח סימן ל' ובשו"ת אז נדברו ח"א סימן נט, ובחוט שני אבן העזר, וע"ע בזה בשו"ת משנה הלכות ח"ו סימן כה,

ובנ"ד לא גרע מקול אשה בבטלפון שאסור כמ"ש בחוט שני, וע"ע בזה בשו"ת שבט הלוי ח"ג סימן קפא ובשו"ת משנה הלכות ח"ד סימן סו ובספר אום אני חומה עמוד עג, ואף למתירים ברדיו אינו דומה להכא ופשוט.

בברכת התורה

הצב"י יוסף אביטבול

מח"ס שערי יוסף וש"א"ס

קובץ באר התורה (קכח) פרשת כי תצא

ב"ה

חזק מאד

ויש לעיין עוד אם בגלל המסיכה יש לה קול של איש?

בברכת כהנים באהבה כעתירת

גמליאל הכהן רבינוביץ

מח"ס "גם אני אודך"

ו"פרדס יוסף החדש" על המועדים.

תשובה:

סו"ס ממה נפשך אם לא יודע אז לא יודע, אבל אם יודע סו"ס הוי קול באשה

ערוה.

קובץ באר התורה (קכח) פרשת כי תצא

ט. האם יש דיני קדימה בפירות שביעית

ב"ה

להגאון האדיר רבי יוסף אביטבול שליט"א
הסתפקתי, האם יש דין קדימה לברך קודם על פירות שביעית?
והטעם?

בברכת כהנים באהבה כעתירת
גמליאל הכהן רבינוביץ
מח"ס "גם אני אודך"
ו"פרדס יוסף החדש" על המועדים.

בס"ד

יום ב' ח' אלול תשפ"א תשפ"א

לכבוד הגאון האדיר רבי גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א בעמח"ס

במה ששאל האם יש דיני קדימה לפירות שביעית, הנה ברמב"ן על ספר
המצוות (מצוות עשה ג) וז"ל: אמרה תורה בפירות שביעית והיתה שבת
הארץ לכם לאכלה, ודרשו לאכלה ולא לסחורה וזה דבר תורה וכו' עכ"ד,
ולכאורה א"כ י"ל שיש מקום לדיני קדימה, אבל סו"ס לא מצינו להא בסוף
סוף בפוסקים דין קדימה, וכן ששאלתי להגר"ע טולדינו שליט"א בעמח"ס
עוטה אור ושא"ס, בתחילה אמר לי למה שיהיה דין קדימה, ולאחר מכן
שהראתיו את דברי הרמב"ן במוצאי שבת קודש פ' שמיני לאחר תפילת
ערבית ע"פ דברי הרמב"ן בס' המצוות שכחת עשין עשה ג' האם יש דיני
קדימה לפירות שביעית. ואמר לי, שלדעתו כל ענין חשיבות של שבעת
המינים היינו משום שאנו רואים שהתורה משבחת את א"י שיש בה פירות
אלו, והרי זה סימן שפירות אלו חשובים הם בעצמותם שיש מה להשתבח
בהן, אבל פירות שביעית אע"פ שיש מצוה באכילתם הרי צנון וכרוב אין
להם שם חשיבות, ולכן אין ענין להקדימם, עכ"ד.

בברכת התורה

הצב"י יוסף אביטבול

מח"ס שערי יוסף ושא"ס

קובץ באר התורה (קכח) פרשת כי תצא

תשובת הינוקא ממכסיקו הגאון רבי דניאל טוויל שליט"א

בעמח"ס לב צדיק

וכפי שהשיב להגאון רבי גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א וז"ל:

לכבוד ה"ה רבי גמליאל רבינוביץ שליט"א, מח"ס גם אני אודך ופרדס יוסף החדש.

בהיות ואני עסוק עתה בהוצאת ספרי לב צדיק על חושן משפט חלק א, הנני בא בקצרה, ואני מבקש סליחה על זה, כי היה לי להאריך כראוי לפי כבודו.

שמחתי עד למאד על שאלתך, כי הנה שאלה זו שייכת לסדר זרעים שעליו אמרו רבותינו ז"ל (שבת לא.), אמונת זה סדר זרעים. עיין רש"י שם ובאור זרוע (חלק א פרק מ"ו). ובמדרש במדבר רבה (פרק י"ג), עדות ה' נאמנה מחכימת פתי, זה סדר זרעים, שאדם מאמין בחייו של עולם וזרוע. וכן הוא בבראשית רבה (נח תר"ד) ובמדרש תהלים (י"ט). וכן עיין בתוספות על שבת שם. ועיין עוד בילקוט (רמז תתנ"ה). ובכד הקמח (ת"ת פרק א). ועיין למהרש"א בשבת שם. ועיין לשיטה מקובצת בכתובות (ז). ומרן החיד"א במורה באצבע (אות מ"א), כתב שבלימוד סדר זרעים מתקן אשר פגם במאכלות אסורות ובברכות לבטלה, ע"ש. וליודעי חן ידוע שסדר זה מחבר את היסוד עם המלכות, עיין בהקדמת מעשה רוקח למשניות. ועיין עוד בתיקוני הזוהר (ה.), ובראשית חכמה (שער אהבה פרק י"ב). ובפרי עץ חיים (הנהגת הלימוד פרק א). ובמיוחד לימוד הלכות שביעית יקר אצל הקב"ה, עיין בשו"ת כפי אהרן (חלק ב שביעית סימן י"א) ובפירוש הרידב"ז על מסכת שביעית מהירושלמי. ועיין עוד בספר חרדים (פרק נ"ו) ועיין בשער המצות (פרשת בהר) ועוד. ובפרט שלימוד זה הזניחו אותו רבים, ויש בו דין מת מצוה, על פי מה שכתב רבינו יהודה החסיד בספר חסידים (סימן רס"א), ע"ש. ואכמ"ל.

והנה, בעצם השאלה, מבואר בגמרא (ברכות מא.) ושלחן ערוך (סימן רי"א) שדין מין שבעה עדיף מחביב (על פי הכלל שמסור בידינו שסתם וי"א בש"ע הלכה כסתם) ומבואר שם (עיין ברש"י) שהטעם לזה, כיון שנשתבחה בהן ארץ ישראל, ולכן ראוי להקדימו, וכן כתב הלבוש בסימן רי"א ועוד כמה אחרונים ועיין לצל"ח בברכות שם. ויש לומר שמדין חשיבות נגעו ביה, שהרי לא תמצא בשום מקום בעולם פירות כפירות ארץ ישראל, עיין מגילה

קובץ באר התורה (קכח) פרשת כי תצא

(ו.) וכתובות (קיא:). והב"ח כתב, שמברכים על פירות ארץ ישראל נאכל מפריה ונשבע מטובה כי אכילתם מוסיפה קדושה. ועיין עוד בספר יוסיפון (פרק ל"ח). וכן כתב הריקאנטי (פרשת עקב), שיש בפירות הארץ מעלה רוחנית, ע"ש. ועיין לרבינו בחיי ושאר מפרשים שם. ובמה שכתבתי בלב צדיק על יהושע ריש פרק ו. ועיין לרב גן המלך (סימן צ"ט) וביפה ללב (חלק ב סימן רי"א סעיף ג). ולפי זה יש לומר שגם פירות שביעית שיש בהם קדושה יתירה, כיע' בעבודה זרה (סב.), עיין לר"ן שם ולרש"י בסוכה (לט. ד"ה אין). ובירושלמי (פרק ד הלכה ז). יש להקדימם בברכה.

זאת ועוד, כתב הרמב"ן בהוספותיו על ספר המצות לרמב"ם (מצות עשה ג), וז"ל: שאמרה תורה בפירות שביעית והיתה שבת הארץ לכם לאכלה, ודרשו לאכלה ולא לסחורה וזה דבר תורה וכו' ע"ש. ונראה בדעתו שיש מצוה לאכול פירות שביעית, ועיין במגילת אסתר שם. וכן כתב התשב"ץ בהדיא (זוהר הרקיע מצוה סו) והביא ראיה לזה, ע"ש. וכן כתב מהרי"ט אלגאזי בהלכות חלה (סק"ב). וכן כתב בשו"ת הר צבי (א"ח חלק ב סימן סח). ועיין בתורת הארץ חלק עמוד קע"ה. אלא שהחזון איש חולק וסובר בדעת הרמב"ן שאין מצוה באכילתם, עיין לו בסימן י"ד אות י. וכן עיין בשו"ת שרידי אש (חלק ב סימן צ) ובשו"ת שבט הלוי (חלק ד סימן רלב). ומכל מקום, לדעת הסוברים בדעת הרמב"ן שיש מצוה באכילתם, נראה דשפיר יש להם דין קדימה בברכות. ואפילו לדעת החולקים יש לומר סברת הנ"ל שמפני קדושתם אכן יש להקדימם.

והנה, קדושת אוכל שעשה בו מצוה להעדיפו על אחר מצאנו לרבינו האר"י ז"ל בשער המצות (פרשת עקב), לגבי פת שבירך עליו המוציא, ע"ש. ואפשר לומר שהוא הדין כאן כנ"ל.

ואמנם כיון שלא מצאנו מפורש כן בפוסקים, להלכה נראה שמין שבעה קודם אם פרי של שביעית אינו ממין שבעה, כיון שמין שבעה מפורש בגמרא ובפוסקים, ואם פרי של שביעית הוא ממין שבעה לו משפט הבכורה ויברך עליו ולא על מין שבעה שאינו של שביעית.

הלע"ד כתבתי, הצעיר באלפי ישראל טוויל מעלי הכהן. והנני חותם בברכה, שיזכה כת"ר לכל הברכות האמורות בתורה, ויוציא לאור עוד הרבה ספרים קדושים מפי ספרים ומפי סופרים, מתוך בריאות איתנה ונהורא מעליא.

קובץ באר התורה (קכח) פרשת כי תצא

י. האם אריה הוא בריה שמפחדים ממנה

בס"ד

ל' מנחם אב, א' דר"ח אלול תשפ"א

לכב' הגאון האמיתי המפו' כמהר"ר יוסף אביטבול שליט"א

מח"ס "שערי יוסף" ועוד רבים

אחדשה"ט כראוי,

נסתפקתי בענין אחד ואשמח אם תענו לי,

כתב מרן בשו"ע (או"ח סי' א' סעיף א') וז"ל: עיקר הגבורה כנגד היצה"ר, שאמרו איזה גיבור וכו', ואמר כארי כי טבע הארי אשר אין לו יראה משום בריה כמ"ש (ישעיה ל"א ד') "מקולם לא יחת" וכו', כן לא יעלה על האדם מורא יצרו אף שהוא תקיף ממנו, עכ"ל. נמצינו למדים מדברי הט"ז כי טבעו של האריה הוא שאין לו יראה משום בריה אף אם היא חזקה ממנו, וכך צריך להיות האדם, לא לירא מיצרו אף שהוא תקיף ממנו.

וקשה, דאיתא בגמ' שבת (ע"ז ע"ב), ת"ר חמשה אימות הן, אימת חלש על גיבור, אימת מפגיע על ארי וכו'. א"כ נמצא שישנה חיה ושמה "מפגיע", והאריה מפחד ממנה. וא"כ קשה על הט"ז שכתב כי טבע האריה שלא פוחד משום בריה.

תודה רבה לכת"ר שעונה לי תמיד על שאלותיי.

בברכה רבה וחודש טוב ומבורך

יאיר אלמקייס

בס"ד

ר"ח אלול תשפ"א

לכבוד הבה"ח המופלג בתורה רבי יאיר אלמקייס שליט"א

שלו' וברכה

קובץ באר התורה (קכח) פרשת כי תצא

אודות מה ששאל מדברי הגמ' בשבת דף עז ע"ב ת"ר חמשה אימות הן וכו' נראה לענ"ד דלכאורה יש לומר שהרי ידוע בספרי הדקדוק שיש חילוק בין אימה לפחד ויראה וכן זכרוני שכתב המלבי"ם בספרו יאיר אור, וכיון שכן הראיה רק מאיים ממנה אבל פחד שאני, וכמ"ש בספר ערבי נחל (דברים פרשת עקב דרוש ד' בד"ה ונ"ל עם) שפחד הוא יותר מיראה שהוא מדבר קרוב יעו"ש באריכות דבריו, כן נראה לכאורה לומר לפום ריהטא.

עוד בענין זה ראיתי מש"כ ליישב הג"ר יקותיאל אוהב ציון שליט"א שיש לומר שבודאי שהמפגע ינוס מן האריה אם רק יראנו אלא שהמפגיע נותן קולו מרחוק והאריה טועה בדמיונו ובורח כי חושש שבעל הקול הזה חזק ממנו כמבואר בפירש"י שם ונמצא שבאמת האריה לא יראה משום חיה, וזה רק יראה מדומה, אבל זה חידוש כי בגמ' כתוב חמש יראות וכו'.

בברכת התורה

הצב"י יוסף אביטבול

מח"ס שערי יוסף וש"א"ס

נ.ב. אשמח לראות מה השיבו לכת"ר בזה גדולי הפוסקים שליט"א ולהתחכם.

קובץ באר התורה (קכח) פרשת כי תצא

יא. מכתב לחוקי חיים שבת קודש האבות לא שמרו על שבות כי הן

הן המרכבה

בס"ד

יום ה' ד' אלול תשפ"א

לכבוד הגאון רבי גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א בעמח"ס גם אני אודך
ופרדס יוסף החדש על המועדים ושא"ס

שלו' וברכה

קבלתי הקונטרס ערכי חוקי חיים ערך שבת קודש מאת כ"ק האדמו"ר
הגה"ק רבי אברהם חיים ראטה זצוקללה"ה משומרי אמונים זיע"א מח"ס
אמרי קודש נועם השבת עולת שבת חוקי חיים ועוד ספרים, ונסתלק לבית
עולמו לישיבה של מעלה ביום ה' אלול תשע"ב, ונלקט ונערך ע"י אביו של
כת"ר שליט"א הגה"צ רבי אלחנן יעקב דוד הכהן שליט"א

ובפתיחה הודפס שם מהצוואה שלו, ואני תפילה לנותן התורה ורצונו ית"ש
שילמדו בה ויחדשו בה הוא כביכול ית"ב יברך את כל העוסקים והמסייעים
להדפסה והפצת החד"ת והעוסקים ולומדים בהם יתברכו תמיד ממעון
הברכות בכל מיני ברכה ותהילה בגשמיות ורוחניות בבנים טובים חיים
ארוכים וטובים מאושרים וכו'.

וראיתי בסימן ב' שביאר שמה שאבות העולם עשו לאכת שבות בשבת,
וביאר על הדרוש שיש לומר בדרך אפשר שהאבות הקדושים עשו מלאכת
שבות בשבת שאינו אלא מדרבנן כמבואר בביצה דף לו ע"ב וברש"י שם
והיות שהאבות הן הן המרכבה וכמו שכתוב במדרש רבה בראשית פרשה
מז ו' כמו המרכבה שראה יחזקל הנביא (יחזקאל א' א כח) שעליהם נישא
הכסא כבוד בשמים וכמ"ש בפירוש מהרז"ו על מדרש שם, נמצא שהיו
בבחינת מקדש והיות ושבות במקדש לא גזרו כמבואר בפסחים דף סה ע"א
וברמב"ם בהל' שבת פרק כא הלכה כז, הלכך ממה נפשך יצאו ידי כל
הדיעות דאם יש להם דין בני נח עשו מלאכה דמלאכת שבות הוא גם מלאכה
ואם יש להם דין ישראל מלאכת שבות מותר במקדש והרי הן הן המרכבה.

קובץ באר התורה (קכח) פרשת כי תצא

והנה בגמ' ביומא דף כח ע"ב מבואר דהאבות קיימו אפילו עירובי תבשילין, ומכלל זה נשמע ששמרו על השבות, וגם לא מוכח להדיא שהאבות עשו מלאכות שבות בשבת, ואמנם יש לציין לדברי מרן החיד"א עמ"ס חולין דף ה' בספר מראה עינים שהאבות לא קיימו מילי דרבנן, ובגמ' ביומא היינו עירובי תחומין והיה ר"ת ופתחו אותו לא טוב, והארכנו בזה בכמה דוכתי, ויעויין עוד במש"כ בזה בספר אמרי יוסף על התורה חומש בראשית שיו"ל בקרוב.

בברכת התורה

הצב"י יוסף אביטבול

מח"ס שערי יוסף ושא"ס

קובץ באר התורה (קכח) פרשת כי תצא

יב. ספרי רבי צדוק הכהן מלובלין - מכתב על ספר תולדות הכהן

בס"ד

יום א' ז' אלול תשפ"א

לכבוד ידידי הגה"צ הריחמ"א שליט"א בעמח"ס מריח ניחוח ושא"ס,
עפולה

לאחר עטירת השלו' והברכה

ראיתי הקונטרס תולדות הכהן ימי חייו וקורתיו של הצדיק רבי צדוק הכהן מלובלין זיע"א ובתוכו ספר מלאכי עליון סיפורים על מלאכי עליון ובפרט על הצדיק הנזכר, וקונטרס ביאורים בספר צדקת הצדיק וכן קונטרס תורת יעקב פנינים מתורת הבית יעקב מאיזביציא זיע"א ויו"ל ע"י מכון מריח ניחוח, עפולה, בראשת כת"ר שליט"א לרגל היא"צ של רבי צדוק הכהן מלובלין זיע"א בט' אלול.

וראיתי בקונ' תולדות הכהן בעמ' כזב ענין כתיבת ספריו שכשהתחיל בכתיבת ספריו היה יושב וכותב בכל יום מספר שעות רצופות וכתב כתב קטן מאוד מחמת העניות על ניר ישן וכהה ועוד כתב שם שאף ששקד על כתיבת ספריו לא רצה להדפיסם, ואף לא רצה לתת להדפיס את הש"ס למהדורת רא"ם עם ההגהות שלו עתכ"ד, וחבל על דאבדין ולא מתשכחין שלא נותר לנו מהגהותיו על הש"ס, וכ"ז כנראה לגודל צדקותו שלא להכשל בגאווה שמוציא ספרים, וכ"ז כנראה לגודל דרגתו. ואמנם יש הרבה דרכים בעבודת ה' ולרוב ככל גדולי הדור לא מיאנו בהוצאת הספרים שלהם, ואדרבה ה' חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר, ולכן אין ללמוד בזה מהנהגת הצדיק.

בברכת התורה

הצב"י יוסף אביטבול

מח"ס שערי יוסף ושא"ס

קובץ באר התורה (קכח) פרשת כי תצא

יג. מכתב למריח ניחוח פרשת שופטים

בס"ד

יום ב' ח' אלול תשפ"א

לכבוד הגה"צ הרריחמ"א שליט"א בעמח"ס מריח ניחוח ושא"ס

ראיתי גליון מריח ניחוח לפרשת שופטים תשפ"א

א). במש"כ במדור גנוזות מאת הרה"ג מרדכי אלמקייס שליט"א מח"ס 'ויכתוב מרדכי' – 'זכרון אפרים' ושא"ס במדור אור בן מהרה"צ רבי ראובן דרעי זצוק"ל תפלת מנחה אצל הרב מרדכי שרעבי ע"ה התפללו מנחה קטנה. רק בערב יו"כ התפללו מנחה גדולה. וגם בשבת אין ענין להתפלל מנחה גדולה. רק הבל"י סובר כך. הנה בדין תפילת מנחה קטנה, הנה בעיקר דין תפילה שיש להתפלל לכתחילה בזמן מנחה קטנה, איתא בשו"ע סימן רלג ס"א כתב, מי שהתפלל תפלת המנחה לאחר ו' שעות ומחצה ולמעלה יצא ועיקר זמנה הוא מט' שעות ומחצה ולמעלה עד הלילה ולרבי יהודה עד פלג המנחה, וכתב במשנ"ב (שם סק"א) דתפלת המנחה כנגד תמיד של בין הערבים תקנוה, וזמן שחיטתו מדאורייתא התחלתו אחר שש שעות ומחצה, דהיינו חצי שעה אחר חצות היום, ורק משום כדי שיהיו יכולין להקריב קרבנות יחיד מקודם לכן היו מאחרין הקרבנות בכל יום עד' שעות ומחצה, וע"כ עיקר זמן תפלת המנחה לכתחלה הוא מט' ומחצה ולמעלה כנגד התמיד שהיו מקריבין בכל יום, ומ"מ אם התפלל משש ומחצה ולמעלה יצא, אחרי דעיקר זמנו של תמיד מדאורייתא מתחיל מאותו זמן ויש מהראשונים שמקילין לכתחלה משש שעות ומחצה ולמעלה, ועכ"פ אם רוצה לאכול או לצאת לדרך או שעתה יוכל להתפלל עם הצבור, ואם ימתין על מנחה קטנה לא יהיה לו מנין, לכו"ע מותר להתפלל לכתחלה משש שעות ומחצה ולמעלה, עכ"ד, וכן מבואר שם בכה"ח (שם סק"א) שמשמע מדברי השו"ע שודקא בדיעבד יוצא אם התפלל משש שעות ולמעלה אבל לכתחילה אין להתפלל אלא מתשע שעות ומחצה ולמעלה, וכ"ז הוא כדעת הרמב"ם בפ"ג מהלכות תפלה ה"ב וג', ויעו"ש טעמו שהרי תפלת מנחה כנגד תמיד של בין הערבים תקנו זמנה ולפי שהיה התמיד נקרב בכל יום בתשע שעות ומחצה תקנו זמנה מט' שעות ומחצה והיא הנקראת מנחה קטנה ולפי שבערב פסח שחל להיות בערב שבת היה שוחטין התמיד בשש שעות ומחצה אמרו

קובץ באר התורה (קכח) פרשת כי תצא

שהמתפלל מאחר שש שעות ומחצה יצא וכו' והביאו הב"י, ואולם כתב בב"י שמדברי הטור והרא"ש נראה שזמן מנחה הוא מו' שעות ומחצה למעלה יעו"ש.

וכן הוא דעת הרי"ף כמובא בשו"ת הרי"ף (סימן שכ) שכתב, שאלה למה היתה תפלת המנחה משש שעות ולמעלה, תשובה, עיקר דבר זה וטעמו לפי שתפלות כנגד תמידין תקנום והתמיד של בין הערבים מכי ינטו צללי ערב והוא משש שעות ולמעלה שהיא מנחה גדולה שנתקנה במקום תמיד של בין הערבים וכו', אבל המתפלל מנחה משש שעות ומחצה ונזדמן לו להתפלל מנחה עם הצבור לערב אם ירצה להתפלל נדבה עם הצבור יתפלל עכ"ד, ומוכח דס"ל שכן הוא לכתחילה וכן כתב רבינו סעדיה גאון בסידורו (עמוד כח) וכן הוא בחידושי הריטב"א (יומא דף כח ע"ב) יעו"ש.

ואולם כיון שהוא דעת הרבה ראשונים לכן נהגו בזה דלא כמרן, וכן ראה בפתח הדביר (סימן רלג) שג"כ עמד על המנהג ישראל מימי קדם קדמתה שבכל יום מתאספים בחצות היום והחכם דורש חצי שעה ומתפללים תפלת מנחה גדולה על מה סמכו דזה נגד מרן שכתב שזה רק בדיעבד, וכתב ועינא דשפיר חזי דכסברת הרא"ש הלו קיימי רבוותא דהריטב"א בחידושו ליומא שנדפסו בסו"ס אור יקרות, וכן הביא משמו הרב שיח יצחק (ביומא פ"ג) ע"ש.

וכן כתב להקשות בערך השלחן (שם אות ג) שהביא דברי המחלוקת והקשה שהרי בריש פרק ג' דיומא איתא אמר רב ספרא צלותיה דאברהם מכי משחרי כותלי והוא תפילת המנחה וכמ"ש רש"י ותוס' ריש פרק תפלת השחר ע"ש, ואתא לאשמועינן דמצוה מן המובחר להיות כל אדם זריז להתפלל מיד כשיגיע זמנה כמו שהיה עושה אברהם ושכ"כ בחידושי הריטב"א יעו"ש, ושכן כתב בספר יוחסין (דף ג) שיש שכר יותר למתפלל מנחה גדולה אע"ג דמחנה קטנה בזמן מנחה של בין הערבים של כל השנה, יעו"ש, ולכן הסיק שם שיש להתפלל בשבע ומחצה.

וכן ראה בספר זכות יצחק (ח"א סימן יב) שכתב הגרי"ח סופר שליט"א להביא קרוב לשלושים ראשונים שסוברים שאפשר להתפלל מנחה גדולה, וכתב לתמוה על דברי הרב שלמי ציבור שכתב נוראות נפלאתי על המנהג שאדרבה צריך להבין מדוע פסק הרמב"ם כנגד הרא"ש ורוב הראשונים

קובץ באר התורה (קכח) פרשת כי תצא

יעו"ש, וכן כתב לדינא הגר"י דהאן בשו"ת דברות יעקב (ח"ב או"ח סימן יט) שהרי רוב הראשונים פליגי על הרמב"ם ולכן הוא כך לכתחילה יעו"ש.

ואולם בשו"ת הרדב"ז (ח"ב סימן תרעו) נשאל מה עדיף להתפלל מנחה גדולה או קטנה והשיב בזה"ל: עוד שאלת על מה שנהגו להתפלל מנחה גדולה ומקצתם מנחה קטנה אי זה מהם יכשר, תשובה לא תתפלל מנחה גדולה אלא מתוך הדחק, ולכתחלה מנחה קטנה עדיף שזו זמנה כנגד התדיר וזו כנגד ערבי פסחים שאינו תדיר, וכן כתב הרב (פ"ג מהל' תפילה) ואמ"ר חיים ר אבא ר יוחנן מצוה להתפלל עם דמדומי חמה שנאמר ייראוך עם שמש, ואע"ג דלייטי עלה במערבא הנ"מ מאן דמאחר טפי, אבל קודם ביאת השמש כמעט שפיר דמי, ירושלמי ר' יוסי הוה מצלי כם דמדומי חמה שנאמר על זאת יתפלל כל חסיד אליך לעת מצוא, לעת מצואו של יום ואע"ג דשעת תפלת מנחה משש שעות ומחצה ומלמעלה עד הערב מאן דמצלי מנחה קטנה ולמעלה טפי עדיף, ובלבד שלא ידחוק את השעה עכ"ל ר"ח ז"ל, הרי אתה רואה דמפלג מנחה קטנה עדיף טפי מתחלת זמן מנחה קטנה, וכ"ש מנחה גדולה שאין להתפלל אותה אלא מתוך הדוחק עכ"ד ע"ש, וכן מבואר בלבוש (סימן רלג אות א) וכן בסידור בית עובד (בדינים השייכים לתפילת מנחה אות ד' וה') שעיקר מצות תפילת מנחה מתחלת תשע שעות ומחצה, וכן מבואר בערוך השולחן (שם סקי"א) יעו"ש.

והנה בשו"ת אור לציון (ח"ב עמ' קמד סעיף ב') כתב שעדיף להתפלל מנחה קטנה ביחידות מאשר מנחה גדולה בציבור כיון שאין תפילה בציבור חיוב גמור ע"ש, [והוסיף שם בעמ' קמה בד"ה ואלם שאם יש מנין מצומצם למנחה רשאי להתפלל עמם וכ"כ בס' התפילה כהלכתה עמ' פא בשם הגר"ח פ' שיינברג]. ואולם במשנ"ב (סימן רלג סק"א) מבואר שעדיף להתפלל מנחה גדולה בציבור מאשר מנחה קטנה ביחידות וכן כתב לדינא בשו"ת איש מצליח ח"א סימן טו עמ' סג, וכן כתב בשו"ת יחזקאל דעת ח"ד עמ' קט בהערה, וביאר שם שמכיון שלדעת הר"י והרא"ש ועוד ראשונים מנחה גדולה היא גם לכתחילה ע"כ תפילה בציבור במנחה גדולה עדיפא, ולכן לא יתפלל מנחה קטנה ביחיד שקרוב הדבר לומר שאילו ראה השו"ע דברי כל הפוסקים הנ"ל ומתוכם שני עמודי ההוראה לא היה פוסק כמו שיטת הרמב"ם שלא להתפלל מנחה גדולה אלא רק בדיעבד ומה שכן שכן מוכח מדברי הוזהר חדש שאף לכתחילה יש להתפלל מנחה גדולה יעו"ש. וכן כתב לדינא בשו"ת יצחק ירנן ח"ז סימן כ. ויעו"ש שלפי"ז יש להקל גם

קובץ באר התורה (קכח) פרשת כי תצא

לגבי תפילת מנחה גדולה בישיבות, וכן מבואר דעת הגרע"י ביחו"ד שם, וכן כתב בילקו"י שם [וע"ע בספר כתר אפרים (סימן כד) השיב שעדיף להתפלל תפילה בציבור עם הספרדים לפני שקיעת החמה ואח"כ יתפלל ערבית מאשר שיתפלל אח"כ ערבית ביחידות, יעו"ש. וע"ע בספר מנחת חיים (כד).]

ומ"מ גם האל"צ עצמו כתב להקל בזה לגבי תפילת מנחה בזמן מנחה גדולה, ובשו"ת אור לציון (שם) מובא ב' טעמים להקל זה, א' כיון שצריך לאכול ארוחות צהרים וא"כ צריך להקדים את תפילת מנחה לפני זה, (ועל טעם זה יש להעיר הרי אכתי לא הגיע הזמן וא"כ אין איסור לאכול, ועוד שבדרך כלל לא נוטלים ידים, ועוד דיש פוסקים שאומרים שאם יש זמן קבוע לתפילה אין איסור וכמו שפסק הגרש"ז והו"ד בהליכות שלמה תפילה), ועוד הובא שם עוד טעם שאיכא חשש מביטול תורה אם יפסיקו מלימודו בשעת הערב. וכן נקט בספר פאת שדך (תפילה עמ' קיד) כתב שמה שנהגו בישיבות להתפלל מנחה גדולה הוא משום ביטול תורה שלא יצטרכו להפסיק באמצע תלמודם אחרי הצהרים אבל שלא לצורך אין להתפלל כלל תפילת מנחה גודלה ולא יהא דמיא לו כהיתרא מחמת הרגלו. וכן כתב בפסק"ת (סימן רלג אות ב) וכתב שם בפרט שיש בזה ביטול תורה שמותר לכתחילה להתפלל מנחה גדולה, וכמו שכתב ביחו"ד ועוד אבל שאין את הסיבה הזאת יש להקפיד להתפלל סמוך לשקיעת החמה, וכמו שכתב בספר אור צדיקים (סימן כה) ע"פ מש"כ בשכר הכוונות שהאירז"ל היה נזהר להתפלל מנחה עם דמודמי חמה ואפילו בערב שבת והו"ד בשע"ת (סימן רלה סק"ב) והוא ע"פ דברי הגמ' בברכות דף כט ע"ב שמצוה להתפלל עם דמודמי חמה יעו"ש,

וכן כתב להביא לדינא בספר ישראל והזמנים (ח"א סימן יג פרק א) להגאון רבי ישראל דוד הארפענעס שליט"א כתב להביא בענין זה ששמע בשם האדמו"ר מסטאטמאר זיע"א שהיכן שהדבר נוגע לביטול תורה דרבים כגון בישיבות וכוללים שאם יתפללו במנחה קטנה יפריע ללימודים אז מותר להתפלל מנחה גדולה, ושכן כתב בספר זכור לאברהם (דף רסח) בשם האדמו"ר מתולדות אהרן זצ"ל, וציין שם עוד למש"כ היעב"ת שמיקל לזקן ויושב בישיבה להתפלל בחצות משום תלמוד תורה דרבים.

וכתב שם לדון לפי דעת הגר"א שלהתפלל מנחה קטנה הוא בגדר מצוה מן המובחר יש לדון אם מבטלין מתלמוד תורה כדי לעשות מצוה מן המובחר

קובץ באר התורה (קכח) פרשת כי תצא

ובפרט שנוגע לביטול תורה דרבים, וכתב שם לדון לפי"ז בכולל שמתפלל מנחה גדולה אם טוב ליחיד שלא להתפלל עמהם ולזמן מנחה קטנה ילך לשם, ועוד הסתפק האם הלומד בישיבה או בכולל שהם מתפללים מנחה גדולה האם יכול אח"כ ללכת לבית המדרש אחר להתפלל בזמן מנחה קטנה אבל הדבר יגרום ביטול תורה יעו"ש, אבל לפי מש"כ ביחו"ד שיש לסמוך יש להקל ולסמוך על שיטות הראשונים ומה שמבואר בזוהר חדש שאפשר להתפלל מנחה גדולה. וכ"ש הכא דהוא משום ביטול תורה.

אלא שבכל היתר זה לא חזינן שהזכיר היתר זה הגר"מ אליהו זצ"ל ובספר מאמר מרדכי עמ' 382 מבואר דעתו שיש להתפלל תפילת מנחה מזמן מנחה קטנה אלא א"כ אם יש חשש שאם ידחה את תפילתו למנחה קטנה וגו' יתכן שיתעכב ולא יתפלל, ולא כתב מה הדין לגבי ישיבות, ונראה דס"ל דגם בישיבות יש לקיים תפילת מנחה לפי השו"ע, ויתאימו את זה בכה"ג שלא יהיה ביטול תורה.

ויש עוד טעם בישיבות שנהגו להתפלל מנחה לפני משום ארוחות צהרים, שהרי כתב בשו"ע סימן רלב ס"א שאסור לאכול אפילו סעודה קטנה סמוך למנחה גדולה, וברמ"א כתב שאין לאסור אלא סעודה גדולה כסעודת נישואי או מילה, ואולם לכן י"ל שיש לבני ספרד להתפלל לפני, וכן נראה בשו"ת דברי בניהו (חלק יז סימן יא) הסיק לדינא שכיון שדעות הרבה ראשונים שיוצאים לכתחילה בתפילת מנחה גדולה לכן כל שיש סיבה מסויימת כגון שצריך לאכול בצהרים או שצריך לצאת לדרך או כל שיש סיבה מסויימת יכול להתפלל תפילת מנחה גדולה ובכה"ג הוא אף לפי דעת הרמב"ם לכתחילה, אבל בלא זה יתפלל תפילת מנחה קטנה.

ומאידך הרי בכה"ח (סק"ל) כתב שהמנהג כמו דברי הרמ"א, ואולם אף לבחורי ישיבות לכאורה היה מקום להקל וכמו שכתב בשו"ת אור לציון (ח"ב פרק טו ס"א) שיש להחמיר כדעת מרן שלא לאכול אפילו סעודה קטנה קודם מנחה, ולכן אם אוכל יעמיד שומר, ובישיבות שיש להם שעה מסויימת לאכילה ואלחר זמן אין להם רשות להנכס לחדר אוכל חשיב שומר, יעו"ש, וכן הוא דעת הגרשז"א בהליכות שלמה (תפילה) לענין אכילה קודם תפילת ערבית, וא"כ כיון לכאורה אין להקדים תפילת מנחה משום האכילה, וכ"ש שבדרך כלל אין אוכלים בישיבות בארוחות צהרים לחם, ואולי בזמנו של האול"צ שאני. וא"כ יש לומר שכל מה שנהגו כן בישיבות בע"כ שהוא מפני ביטול תורה. וכן מוכח ממש"כ בספר מאמר מרדכי (עמ' 379) הו"ד

קובץ באר התורה (קכח) פרשת כי תצא

הגר"מ אליהו, שבמוסדות גדולים בישיבות וכדו' שיש זמן קבוע לתפילה וזמן קבוע לסעודה יכול לאכול בזמנים אלו ואפילו אם הסעודה היא בזמן תפילת מנחה קטנה.

ואולם מצינו בספר אורחות רבינו (ח"ב עמ' צו) וכן בספר דינים והנהגות (עמ' נג) בשם מרן החזו"א והקה"י שנוהגים שלא לאכול לפני תפילת מנחה גדולה ולכן מקפידים והקפיד מרן החזו"א להתפלל מנחה גדולה, [וראה בספר מגד גבעות עולם (עמ' פג) שפעם אחת היה למרן החזו"א מנין מצומצם שגם אותו רק בוקשי השיגו ואחד מן המניין היה גיסו הגר"ש גרינמן אך הגר"ש אמר להחזו"א שבאמת יש לו פגישה עם פלוני שסוכנה כבר ביניהם מזמן לעדו חמש דקות ואם יישאר במניין לא יוכל לבוא בזמן לפגישה שנקבעה, וששמע זאת החזו"א אמר לו שילך לפגישה אפילו שבהליכתו התבטל המניין יעו"ש]. וכן נהג הגר"י מבריסק ובנו הגר"יז להתפלל מנחה גדולה כן מובא בס' תורת זאב (עמ' עג) וראה עוד בספר פניני הגר"יז (מ' מה) שבא אח דלפני הגר"יז ודיבר איתו ובתוך הדברים אמר אותו למרן הגר"יז שלדעתו מנחה גדולה היא רק בדיעבד, וענהו הגר"יז אבא [היינו רבי חיים מבריסק] היה מתפלל מנחה גדולה גם בראש השנה והוסיך שבר"ה כל אחד מדקדק במצוות ואם האבא היה סובר שזה רק בדיעבד כי אז לפחות בר"ה היה מתפלל מנחה קטנה.

אלא דאכתי יש לעיין דהרי יש עוד בעיה שאין עומדין להתפלל אלא מתוך הלכה פסוקה וכו' כמבואר בגמ' בברכות, והאריך בזה בשו"ת מרכבות ארגמן חלק ה' יעו"ש, ומשו"ה ראה מש"כ לדון בספר שערי יוסף אורחות הישיבה סימן ח' בדין תפילת מנחה קצרה בישיבות, ויעו"ש מה שהארכנו בזה, והיה מקום לתת שאחד מן הטעמים לזה משום שטרודים בלימוד, ולכן שיהיה איזה הפסקה של שתי דקות, ואולם אכתי לא נראה שזה מספיק לזה, וזה באמת בעיה, וכמו שזכרנו שהאריך בזה בשיעורו ידידי הגרנ"י בן שמעון שליט"א, וא"כ לכן היה נראה דאין להתפלל מנחה גדולה, אבל י"ל שכיון שמצינו הרבה דינים מחמת שלא מכוונים כראוי א"כ ה"ה לגבי זה, ומשו"ה לא משנים הסדר בעולם הישיבות. ומ"מ מי שמרגיש שמפריע לו ויתפלל כראוי מנחה קטנה או סמוך לשקיעה, וגם לא יפריע לו בלימודו שפיר דמי, שהרי אין חיוב להתפלל בהיכל הישיבה אף שיש מעלה של תפילה במקום לימוד תורה.

קובץ באר התורה (קכח) פרשת כי תצא

ב). במש"כ הרב מרדכי שרעבי ע"ה היה עושה סעודת פורים בבוקר לבד, ואח"כ היו מגיעים הציבור לתת לו משלוח מנות. הנה בדין עשיית סעודת פורים בבוקר ראה מה שהאריך בזה הגר"ג הכהן רבינוביץ שליט"א ובמש"כ בזה בקובץ באר התורה פורים תשפ"א, ובגא"א מתשובתי חלק ה' שיו"ל בקרוב בעזה"ת.

ג). במש"כ הגה"צ הריחמ"א שליט"א במדור אוצר הפנקסים מחברי ספרים צריך שיכתבו ספריהם בלשון ברורה - כתב בתפארת ישראל ביכין על פרקי אבות (פ"ב מ"ד) על מה דאמרינן "ואל תאמר דבר שאי אפשר לשמוע שסופו להשמע" וז"ל: "ל שהוא תוכחה לרב שמלמד לתלמידיו ומכ"ש למחבר ספר שלא יאמר דבריו דרך חידה, שאי אפשר להבינו רק אחר עיון גדול, ומזה נמי שלא לכתוב בספר הרבה ראשי תיבות שאינן מורגלין, שע"ז יכולה זמן הלומד בו, עכל"ק. ועוד כתב התפארת ישראל בבוועז אות ב' בסופו וז"ל: וביחוד דבר זה הוא חובה על כל מחבר ספר, לעשות מהדורא על החיבור ולפשפש בסדקיו ובזויות העמומים והכהים, ומי לנו גדול מרז"ל, והרי גם רב אשי עשה מהדורא על הש"ס (כב"ב קנ"ז ב') וכמדומה לי שמסכתות נדרים, נזיר, ערכין, כריתות, תמורה, מעילה, תמיד, נחטפה השעה ולא נעשה עליהן מהדורא, ולכן באמת לשון מסכתות הללו אינן כסגנון שאר הש"ס (ועיין תוס' נדרים ד"ז ע"א) עכל"ק. (הראה לי ידידי ורעי ר' שאול פרץ נר"ו). עכ"ד, אמנם אין הדברים לכולם כי מרנא החזו"א זיע"א כתב לפום דרגתו ויש לעמוד ולהבין בדבריו כמו הראשונים, ועיקר הדברים הוא לאדם שכותב ספר לציבור שיכתוב בלשון ברורה.

ד). במש"כ במדור תגובות הרה"ג אברהם ישעיהו דיין שליט"א מעיה"ק צפת, התורה חסה על ממונם של ישראל, הנה דעת מרן זצ"ל שהחממות דינם כבית ואין בהם את דיני השביעית וכן הורה גם מרן הגרש"ז אוירבך זצ"ל בחממות עם מצע מנותק. והנה אנשים רבים רוכשים כעט חלק בקרקע כדי לזכות במצוות השמיטה, על כן שימו לב שאינכם מקבלים חלקת קרקע מתוך חממה. כמו כן מי שיש לו קרוב משפחה או מכר חקלאי נא לידעו מדין החממות כיוון שרבים מן החקלאים אינם יודעי ספר ונפתים בטעות אחר קרנות שביעית המחמירות בדבר. [ומדובר בסכומים עצומים]. והתורה חסה על ממונם של ישראל. עכ"ד, ואמנם בעיקר החיוב אם יש חיוב לקנות קרקע לפני שביעית הארכתה בקונ' שערי יוסף שביעית ח"א יעו"ש.

בברכת התורה הצב"י יוסף אביטבול מח"ס שערי יוסף ושא"ס

קובץ באר התורה (קכח) פרשת כי תצא

יד. מכתבים על באר התורה קכו בענין שמיעת שירים וכו'

הגאון רבי נסים יחיאל בן שמעון שליט"א בענין שמיעת שיר קודש

מפי זמר חילוני

ישנם מורי הוראות שמורים להימנע מלשומעם, כי גם אם אנחנו מקבלים אותם כשירי קודש, הזמר משמיע אותם כשיר חול, ומזה ראוי להימנע (כדוגמאת הגאונים רבי בן ציון מוצפי ורבי אברהם יוסף שליט"א).

אבל חשוב להדגיש ששירים שאין בעיה בתוכן שלהם, אף אם שר אותם זמר לא דתי, מותר לשמוע - אם אכן תוכן השיר נקי לחלוטין, והיינו שאין בשיר ניבול פה, דברי כפירה, ושאר דיבורים המעוררים את היצר.

וכבר הורה זקן מרן הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל שמותר להשמיע את השירים של קרליבך למרות שיצא שערך הופעות מעורבות בחורים ובתולות יחדיו, ועזב את דרך התורה, מ"מ היות והשירים שלו אין בהם שום דופי, אדרבה שיריו הם שירי קודש לכן מותר להשמיעם ברבים.

הרה"ג יוסף דהן שליט"א בעמח"ס שו"ת יד בתשובה

תוספת לבאר תורה שופטים

יפה דן ויפה כתב בענין שמיעת השירים,

רק היה צריך לחדד אם יש להמנע מטעם עיקר הדין או הנהגה של מוסר.

והריני לצרף מתוך ואין למו מכשול – הלכות תלמוד תורה פ"ז

שמיעת שירים לבחורי ישיבה

ראיתי לנכון להעתיק כאן מכתב שכתב מרן הראשון לציון רבינו עובדיה יוסף שליט"א בשנת תשס"ב, להרה"ג רבי יהודה כהן שליט"א ראש ישיבת "יקירי ירושלים" [הובא בקובץ ענף יוסף] וזה לשון קודשו:

בתשובה לשאלת כת"ר אודות שמיעת קלטות שירים, ובפרט שירים בערבית, הנני להשיב, כי בחורי החמד אשר בישיבתו הקדושה, זמנם יקר

קובץ באר התורה (קכח) פרשת כי תצא

מזהב ומפז רב, ולגדולות נוצרו, ואין לי ספק שעתידיים להיות בעזרת ה' למורי הוראות בישראל.

ולכן הדבר ברור מאוד שעליהם להתחזק ולהתאמץ בשקידה ובהתמדה נפלאה בעמלה של תורה בכל נפשם ומאודם, וחבל על כל רגע שהולך לאיבוד, כידוע מלשון הזהב של הרמב"ם סוף פרק ג מהלכות תלמוד תורה: אין דברי תורה מתקיימים באלו שלומדים מתוך עידון ואכילה ושתיה, אלא במי שממית עצמו עליהם, ומצער גופו תמיד בעמל התורה. לא יתן שינה לעיניו ולעפעפיו תנומה. והרוצה לזכות בכתר תורה, יזהר בכל לילותיו ולא יאבד אפילו אחד מהם בשינה ובשיחה בטילה, אלא בתלמוד תורה בלבד.

לכן אני פונה אל בחורי החמד שלנו, שלא יפנו חס ושלום לשירים שאינם של קודש, אָזרו חיל ברוב עוז ותעצומות להקדיש כל זמנכם ללימוד תורתנו הקדושה אשר היא חיינו ואורך ימינו ובה נהגה יומם ולילה, וחלילה להפנות לבכם אל שירים שאינם של קודש. עכ"ל. ועיין עוד בשו"ת ציץ אליעזר חלק יג (סימן יב).

בברכה והצלחה יוסף דהן

עוד בעניין הנ"ל מהרה"ג הנ"ל

וכן אולי היה מקום לדון אם יש ראייה ממה שפסק מרן הרב עובדיה שיש מושג לגייר שירים, אם ה"ה לזמר חילון ששר שירי קודש.

טו. בענין יעלה ויבוא בר"ח באכל בכין השמוש - הגאון רבי אהרן

כהנא שליט"א

זה מה שהחזו"א טען שלא מובן למה לא יהא אותו דין, אכן מצד שני כבר מובא סברא זו לגבי שבת.

קובץ באר התורה (קכח) פרשת כי תצא

טז. מכתב בענין ברכת הגומל שהיה פקקים בדרך מאת הגאון רבי אמיר ולר שליט"א

לכבוד ידידי היקר והנעלה, כליל כל מעלה, כש"ת הגאון רבי יוסף אביטבול שליט"א.

אחדשה"ט כנאה וכיאה.

ראה ראיתי בקובץ הנפלא "באר התורה" פרשת שופטים, שדנו הרבנים הגאונים לגבי ברכת הגומל על נסיעה שארכה 72 דקות מחמת פקקים, וציינו למ"ש בשו"ת ירוץ דברו ח"א (סי' יב) שיש לברך בכה"ג. והנה לא מזמן שלח לי הגאון רבי שלמה משה פנחסי נר"ו (מחה"ס "חיייתיני נפשי" ועו"ס) מכתב לגבי התשובה הנ"ל, ובמה שהשבתי לו ביארתי יותר כוונתי בזה, והנני שולח לכת"ר הדברים, למען ישוטטו בהם הרבים ותרבה הדעת.

לכבוד הרה"ג מעוז ומגדול, ידיד נפשי וחמדת לבבי, מזכה הרבים, אהוב למעלה ונחמד למטה, מורה צדק בעיר רחובות יע"א, הרב אמיר ולר שליט"א. קיבלתי את הספרים היקרים שו"ת ירוץ דברו ח"א ועוד, ועיינתי בהם כמסת הפנאי ונהנתי מאד, ואם ירשה לי כת"ר להעיר בדרך כבוד והערצה כדרכם של לומדי תורה.

משכ' כת"ר (בסי' יב) בענין ברכת הגומל שצריך לברך בשיעור שעה וחומש אף שנתעכב בנסיעתו מחמת הפקקים מתחייב בברכת הגומל דהרי סוף סוף נשתה במקום סכנה. ע"כ. ואני עומד ומשתומם מנין לקח זאת, וכי הסכנה הוא מחוץ לעיר, והרי הסכנה היא מחמת הנסיעה שמחוץ לעיר, ובשוהה מחוץ לעיר אצל חברו בלי לנסוע ג"כ יברך, ודאי שהעיקר הוא בעצם הנסיעה וגורמת לסכנה ולא השעות גרידא, אלא א"כ במדבר ששם עצם השעות הוא הסכנה ולכן ישנם מהראשונים שלמדו כן, שהעיקר זה במקום סכנה של שודדים וליסטים וחיות רעות, אולם לענין נסיעה ברכב אנו לא מברכים הגומל אלא על הסכנות הבאים מבחוץ של ליסטים וכדו', והנה בתוך העיר אף שיוכל להיות סכנה אנו לא מברכים היות ואינה סכנה ממשית כמו שביארו האחרונים, א"כ גם בחוץ לעיר מה שגורם סכנה אינו הדרך אלא המהירות, וא"כ אם נשתהה בפקק מחוץ לעיר זה פחות סכנה מנסיעה בתוך העיר, ואף שזה מחוץ לעיר וכך היא התקנה, היינו דוקא בזמנם מפני שודדים וליסטים וחיות רעות. אבל מפני סכנת הרכב שנוסע מחוץ לעיר יתחדש ג"כ

קובץ באר התורה (קכח) פרשת כי תצא

דהוי בכלל סכנה של נסיעה וא"כ זה רק דוקא כשנוסע, ומה שכתב כת"ר דא"כ כל פעם שיש פקקים ורמזורים ובאוטובוס שמעלה ומוריד נוסעים נחשבן את הדקות של הנסיעה גרידא. אינו קשה דיש לחלק כל דבר שהוא בכלל נסיעה של סכנה, היינו העצירות לרמזור וכדו' בדרך הנורמל, זה נחשב נסיעה של סכנה, אבל בפקק ארוך לא. הגע עצמך, מי שיוצא דקה אחת מחוץ לעיר ועמד שם בפקק וחזר לביתו, יברך הגומל? והרי כת"ר הביא מחלוקת אם אזלינן בתר זמן הנסיעה ברכב או לפי שטח של מהלך פרסה, ומדין סב"ל לחוש לב' הטעמים, וא"כ בשלמא למ"ד משום הזמן, היינו שהברכה אינה משום שעבר את מקום הסכנה אלא ששהה במקום הסכנה, לפ"ז העומד בפקק מחוץ לעיר נימא דיברך. אולם למ"ד שזה שטח של סכנה מהלך פרסה, א"כ בשוהה באותו מקום אינו מברך הגומל, דהרי לא הלך מהלך פרסה אלא עמד במקומו, ולפ"ז העומד בפקק מחוץ לעיר ולא נסע כלל, לא יברך. ולענ"ד נראה שהנסיעה היא הסכנה, דהיינו זמן של סכנה בנסיעה ולא בעמידה בפקקים. כן נראה לענ"ד הדלה והפשוטה.

בברכת התורה להגדיל תורה ולהאדירה

משה שלמה פנחסי בן לאדמו"ר יוסף שלום פנחסי.

מחבר הספרים "חייתני נפשי".

וזה אשר השבתי לו:

טרם כל שי"ח יהיה בארץ, אודה מאד לידידי הגאון הנז' שעבר על הספר והעיר הערותיו המחכימות כדרכה של תורה, על אף טרדותיו הרבות בהרבצת התורה, בכתיבת חיבורים, ובמסירת שיעורים לאברכי הכולל אשר בראשותו. ולענין גוף הערותיו אשיב בקצרה את הנלע"ד.

הנה אבאר כוונתי בתשובתי הנ"ל, דאם אדם נוסע מעיר לעיר באופן שבנסיעה ממוצעת אינו שוהה בדרך שיעור זמן של שעה וחומש, אך מחמת ריבוי כלי הרכב הנסיעה אורכת זמן ממושך יותר, כגון שיש פקקים ועומסי תנועה, ומחמת כן שוהה בנסיעתו שיעור שעה וחומש ויותר, אז בכה"ג כיון ששוהה שעה וחומש בנסיעה שפיר מתחייב בברכת הגומל. לדוגמא, אם נסיעה מירושלים לבני ברק בשעות הלילה אורכת כשעה בלבד, אינו מתחייב ע"ז בברכת הגומל, אולם בשעות הצהרים שיש ריבוי תנועה ומחמת כן הדרך אורכת שבעים ושתים דקות ויותר, בכה"ג שפיר מתחייב בברכת

קובץ באר התורה (קכח) פרשת כי תצא

הגומל. ואף דביני וביני עומד בפקק ונוסע קימעא קימעא, מ"מ כל שאינו מסיח דעתו מהנסיעה, מצטרף כל זה לשיעור זמן של מהלך פרסה. אכן אם נעצרה נסיעתו מבלי לנוע כלל לפרק זמן ארוך, כגון שיש תאונה רח"ל ונסגר הכביש, או כשיש מחסום משטרתי וכדומה, באופן שהרכבים עומדים, ואנשים יוצאים מרכבם ומשוחחים או שוהים בצדי הדרכים, בכה"ג מסתברא דלא מצטרף לשיעור הזמן הנ"ל, דהסיח דעתו מן הנסיעה. ונלע"ד דזו גם כוונת מרן הגרע"י זיע"א במה שהשיב לשואלו הרה"ג רק יהודה נקי נר"ו (והובא בשו"ת מציון אורה ח"א סי' ו אות ז), וכן נראה כוונת הג"ר בנימין חותה בשו"ת אליבא דהלכתא ח"א (סי' ע), וכן מורה ובא הג"ר גדעון בן משה שליט"א. ושו"ר להגר"ז כהן נר"ו בשו"ת נזר כהן ח"ג (סי' ג) שכתב כן במפורש. ודו"ק.

ולפי האמור יש לומר ממה נפשך, דלמ"ד דאזלינן בתר השהות, שפיר שהה זמן מהלך של שיעור פרסה, ולמ"ד דאזלינן בתר השטח של מהלך פרסה, במהלך של כארבעה קילומטר (בערך) כבר מתחייב, וע"פ רוב הגמור אין מציאות של נסיעה מעיר לעיר פחות משיעור מהלך זה. ועל העומד במקומו וחוזר לביתו מבלי שנסע שיעור מהלך פרסה כבר השבנו דבכה"ג אינו מברך, אך ודאי שלא זו הכוונה ולא זו המציאות. ודו"ק.

בברכת התורה

הצב"י אמיר ולר יצ"ו.

קובץ באר התורה (קכח) פרשת כי תצא

יז. בענין דיין יהודי בערכות של גוים - הג"ר יקותיאל אוהב ציון שליט"א

אגב, הגרד"ק השיבני שאין חשש לשבת לדון שם, ואדרבה אמר שיש בזה צד מעליותא, ואכתי לא מצאתי זמן לכתוב תשובתו בזה.

עוד בענין הנ"ל מחכם אחד שליט"א

דף 36 - דנו בזה עוד אחרונים. השאלה היא מאי שנא מבחירות לכנסת ישראל, שם "מחוקקים" את החוקים המשמשים את השופטים. וכל ח"כ חרדי נכנס בשליחות כל מי שמצביע. וההיתר הוא בשביל להציל, וא"כ אם יש שופט שהולך להציל, מאי שנא. והנה כעת יש "ועד חקירה" על אסון מירון, ושותף שם מרדכי קרליץ ואומרים שקיבל ברכה מהגרי"ג, והנה יש לוועדה הנ"ל מבחינה חוקית תוקף של ביהמ"ש, יכולים הם לקבוע מאסר, ועונשים וכו', והכל ע"פ חוקיהם, אלא מאי? הוא הולך להציל. וצע"ג למעשה.

כל הפוסקים שדנו באיסור הליכה לדון בערכאות. ע' למשל יחווה דעת ח"ד סי' סה.

הרחבה תראה בספר ערכאות בהלכה, בפשט ע"ש פרק שביעי.

והנה בשו"ת יחווה דעת חלק ד סימן סה, ראה עוד בשו"ת כפי אהרן עזריאל (חלק חשן משפט סימן י"ד), ובשו"ת רב פעלים חלק ב' (חלק אבן העזר סימן ט"ז). ע"ש +ודע כי אף על פי שהסמכות החוקית כיום מטעם הממשלה לדון בדיני ממונות ונחלות היא לבתי המשפט החילוניים, והשופטים שם יהודים הם, עם כל זה ברור כי לפי דין תורתנו הקדושה התובע את חברו בבתי המשפט שלהם גדול עונו מנשוא, והוא בכלל מה שפסקו הרמב"ם (בפרק כ"ו מהלכות סנהדרין הלכה ז'), והטור והשלחן ערוך חשן משפט (סימן כ"ו סעיף א'): שכל הדין בערכאות שלהם הרי זה רשע וכאילו חירף וגידף והרים יד בתורת משה רבינו. כי מלבד שהשופטים אינם יודעים כלל בדיני התורה לשפוט בין איש לרעהו על פי החשן משפט והפוסקים, וכבר אמרו חז"ל (גיטין פ"ח ע"ב): לפנייהם, ולא לפני עכו"ם, ולא לפני הדיוטות, ועוד שהדבר ידוע ומפורסם שהם דנים על פי חוקות

קובץ באר התורה (קכח) פרשת כי תצא

העכו"ם, וגם מכשירים לעדות עד אחד וקרוב ואשה ופסול, ורבים מהם בעצמם פסולים לדון לפי ההלכה. ולא אכחד כי שמעתי דיבת רבים התועים מדרך השכל המתחכמים לומר שמכיון שכעת השופטים יהודים, והממשלה העניקה להם סמכות לדון ולשפוט בדיני ממונות וירושות, דינא דמלכותא דינא, וחושבים שהתורה הרצועה להתדיין בפניהם. אולם הבל יפצה פיהם. ולו חכמו ישכילו זאת, שאדרבה היא הנותנת לחומרת הדבר, שהואיל והשופטים יהודים הם ומושבעים מהר סיני לשפוט על פי התורה (אם בכלל ראויים הם לדון ולשפוט), ואילו הם עזבו מקור מים חיים, התלמוד והפוסקים, לחצוב להם בורות נשברים אשר לא יכילו המים, ודנים על פי חוקות הגוים ושופטיהם וספרי החוקים שלהם, הרי המכשלה גדולה שבעתיים מאשר להתדיין בפני שופטים גוים אשר לא נצטוו מעולם לדון על פי התורה שלנו, שאף על פי שבני נח נצטוו על הדינים, (וראה בדברי הרמב"ם סוף פרק ט' מהלכות מלכים, ובדברי הרמב"ן פרשת וישלח בענין שכס), מכל מקום יכולים לדון לפי שכל אנושי ולפי ראות עיניהם, ואינם חייבים לדון בדיני התורה לפרטיהם, וכמו שמוכח מדברי הרמב"ם (הלכות נחלות פרק ו' הלכה ט'). וכן העלה הגאון הנצי"ב בספר העמק שאלה (סימן ב' אות ג'). ע"ש. וראה עוד בשו"ת חלקת יואב (מהדורא תנינא סוף סימן י"ד). ואף על פי כן איסור חמור ביותר לישראל לדון אצלם, קל וחומר לשופטים יהודים כאלה, שהם מוזהרים ומושבעים מהר סיני לדון רק על פי התורה, והם פנו עורף אליה, ותחת לשפוט על פי חוקי התורה, אשר יעשה אותם האדם וחי בהם, דנים הם על פי חוקי העותומני והמנדטורי, בבחינת ושפחה כי תירש גבירתה, וילכו אחרי ההבל ויהבלו, ועל ידי כך מייקרים ומחשיבים את משפטי הגוים עובדי אלילים, ונותנים כבוד ועילוי לאליליהם, וכמו שפירש רש"י (ריש פרשת משפטים), על אחת כמה וכמה שהדבר אסור בהחלט, והמתדיינים בפניהם עוברים גם על לפני עור לא תתן מכשול. ולכן עורך דין ירא שמים שנדרש לייצג בבית המשפט אדם שתובע ממון מחבירו, לפי ההלכה חייב להימנע מכך, שהרי הוא מסייע בידי עוברי עבירה, ואינו יכול לבוא בטענה שהוא רק עושה בשליחות התובע, והקולר תלוי בצוארו, זה אינו, כי דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין, ואין שליח לדבר עבירה. (ועיין בחשן משפט סימן ל"ב סעיף ב' ובשפתי כהן ובאחרונים שם). אבל לייצג נתבע שנאנס לבוא לבית המשפט מצד שהתובע סרב להתדיין בדין תורה, וכופה את הנתבע להתדיין בבית המשפט, מותר

קובץ באר התורה (קכח) פרשת כי תצא

לעורך דין לייצגו להציל עשוק מיד עושקו. ואם נדרש להופיע בערכאות לקבלת צו ירושה, חייב להימנע, ויפנה אותם לבית הדין הרבני לקבלת הצו.

וכן בקודש חזיתיה להגאון אביר הרועים מהרצ"פ פראנק זצ"ל, בתשובה שהשיב לעורך דין דתי אחד, אשר השתומם לשמוע שרבה של ירושלים דן את בתי המשפט החילוניים במדינת ישראל לערכאות, וכתב בין השאר: שכאשר נתבונן בטעם האיסור לדון בערכאות של גוים, שהוא מפני שהדן בפניהם הוא מייקר שם אליהם להחשיבם, שנאמר ואויבינו פלילים, שכשאויבינו פלילים זהו עדות לעילוי יראתם, כמו שפירש רש"י בפרשת משפטים. ולפיכך הדן בפניהם הרי זה רשע וכאילו חירף וגידף והרים יד בתורת משה, כדברי הרמב"ם והשלחן ערוך, ואם כן מטעם זה עצמו גם יהודי ששופט על פי חוקותיהם, בודאי שהוא גרוע יותר מגוי, שהגוי לא נצטווה לשפוט דוקא על פי דת ישראל, אבל יהודי זה שמצווה לדון על פי התורה, והוא מתנכר אליה ודן על פי המג'לה של העותומנים ושאר חוקי אומות העולם, שעליהם נאמר יוצר עמל עלי חוק, יגודו על נפש צדיק ודם נקי ירשיעו, הרי הוא רשע ומרים יד בתורת משה, וכדברי הרשב"א הרי הוא הורס חומות הדת ועוקר ממנה שורש וענף והתורה מידו תבקש, והוא הדין למי שהולך להתדיין בפניו. וצר לנו מאוד שחוקים אלה אימצה הממשלה וכן הכנסת, לדון בהם במדינת ישראל, ואין לך עלבון לתורה ולנושאי דגלה יותר מזה, אוי להם לבריות מעלבונה של תורה, מהרה יבוא האדון אל ביתו וישיב שופטינו כבראשונה ויועצינו כבתחלה. (התשובה הנ"ל נדפסה במילואה בחוברת בשעריך ירושלים, חודש שבט תש"ל. וכן בשו"ת ציץ אליעזר חלק י"ב סימן פ"ב, ובקובץ משואה לדור עמוד קי"ד). גם הגאון מופת הדור החזון איש זצ"ל (סנהדרין סימן ט"ו אות ד') כתב: שהדבר ברור שאין שום נפקא מינה בין הדן בפני עכו"ם, לבין הבא לדון אצל שופט יהודי הדן על פי חוקים זרים שבדו אומות העולם, ואדרבה הדבר יותר מגונה ששופטים יהודים המירו את משפטי ה' ותורתו הקדושה למשפטי ההבל של הגוים, ואפילו אם יסכימו כל בני העיר על זה, אין שום ממש בהסכמתם, (עיין רמב"ן ריש פרשת משפטים), ומשפטם חמס עושק וגזל, ומרימים יד בתורת משה. (וכן הובא בספר אז נדברו חלק ג' עמוד ק"ס. וע"ש). והגאון רבי יצחק אייזיק הלוי הרצוג זצ"ל, מרא דארעא דישראל, כתב (במאמר שהובא בספר התורה והמדינה כרך ז' עמודים ט' - י'), שכעת כאשר עם ישראל שוכן בארצו, ולדאבון לבנו הוא דן על פי חוקים זרים, הדבר חמור אלף פעמים יותר מיחיד או קהלה בישראל שהולכים לדון בערכאות של

קובץ באר התורה (קכח) פרשת כי תצא

גוים, כי המבלי אין אלקים בישראל וכו' ח"ו. ומוכח מדברי הרשב"ץ (חלק ב' סימן ר"צ), שגם הדנים בערכאות של מוסלמים שאינם עובדי עבודה זרה, הרי הם בכלל מה שאמרו לפניהם ולא לפני עכו"ם, שכיון שאינם מכירים בחוקי התורה, וטוענים שכבר פקע תוקף דת משה, ולכן דנים הם על פי משפטי נביאי השקר שלהם, ההולך לדון בפניהם הרי הוא כבועט בתורת אלקים חיים כפי שקבלנו מדורי דורות עד משה רבינו, ותוצאות מצב מחפיר ומביש זה מי ישורן וכו'. עכת"ד. וכן האריך בזה הגאון רבי יחזקאל סרנא באגרת שנדפסה בקובץ אחר תאסף (עמוד תש"ה). ע"ש. וכבר אמרו חז"ל (שבת קל"ט ע"א) כל פורענות הבאה על ישראל צא ובדוק בשופטי ישראל וכו'. ע"ש. ואנו רואים לצערינו כמה קשה המצב הבטחוני והכלכלי כיום, שאין לך יום שאין קללתו מרובה מחבירו. עד יערה עלינו רוח ממרום, ומלאה הארץ דעה את ה'.

ואף שמדבריו מדבר יותר על אר"י מ"מ מעיקרי הדברים מבואר חומר האיסור להיות בערכאות, ולכן נראה שאף לדיין יהודי בערכאות של גוים בחו"ל לכאורה חמור הדבר,